

# Carierai Banatului

Anul V. Nr. 1.

Număr  
Comemorativ

Aniversarea  
Adunării de pe  
Câmpia Libertății  
din Lugoj  
1848



Revista Culturală

BOZOVICI

28 Aprilie 1929

Director:

I. CONCIATU

Aniversarea  
Adunării populare  
de pe  
Câmpia Libertății  
din Lugoj  
1919

LIBRĂRIA ȘCOALELOR  
ȘI TIPĂRII. PROGRESUL  
BIBLIOTECA

# Curierul Banatului

Revistă culturală, socială și economică.

Director: I. CONCIATU.

*Dr. Paslea  
20. 1934.*

## Monument lui Eftimie Murgu.

de **I. Conciatu**

Președintele Comitetului  
pentru monumentul E. Murgu

*Se 'mplinesc zece ani, decând o parte a Banatului se lipi cu ardoare la sânul Patriei Mame.*

*Se 'mplinesc tot atâția ani, de când trup din trupul aceleași provincii fû zmuls și trecut sub stăpânirea altui neam.*

*Aniversăm astăzi zece ani de bucurie, zece ani de întristare.*

*Nu trebuie să uităm, că în vreme ce alte neamuri slăvesc biruința ființei și voinței lor, aci în Banat, unde a fost odioară cuibul românismului, frați de ai noștri își urcă încă cu crucea în spinare Golgota suferințelor viitoare.*

*-Fatalitatea istorică, care mai bine de un secol apasă asupra acestui colț de țară, e ajutată mult de nepăsarea noastră care acoperă cu vâlul uitării tot mai mult trecutul unui neam plin de vitejii. Și nu trebuie să uităm, că acest proces de abandonare a tradiției se petrece tocmai în acele vremi și locuri, când și unde ar trebui să ardă mai vie flacăra conștiinței de neam și de țară.*

*Eșit schingiuit după biruința voinței popoarelor, Banatul rănit, dar nu învins, se târăște spre cuibul de obârșie pentru ași reîmprospăta puterile, pentru ași oțeli sufletul.*

*Tradiția ne cheamă!*

*Si din negura vremurilor nu prea îndepărtate, în aceste zile de bucurie și restriște, ne apare măiastră, falnică și*

*vijeloasă, figura plină de îmbărbătare a celui mai mare bănățean*

### EFTIMIE MURGU

*Prevestitor și înalte mergător în luptele noastre de mai târziu pentru integritatea Banatului, figura lui se eternizează astăzi în bronz, ca o mărturie vie a zbuciumului înaintașilor noștri bănățeni pentru cauza națională integrală.*

*Aci, în Almăjul Banatului, în cuibul șoimilor, cetatea munților, unde tradiția românească s'a păstrat mai curată și nepângărită, unde s'a zămislit însuși sufletul eroului nostru bănățean, un mănunchi de bărbați desemnați de popor, ne-am constituit într'un comitet pentru a ridica prin danii publice monument lui Eftimie Murgu.*

*Un monument lui Murgu, însemnează pentru noi bănățenii un altar, un izvor nesecat de îmbărbătare în luptele de mâine, un început de cult pentru tradiția noastră bănățeană, atât de sistematic mistificată și abandonată.*

*Noi vedem în Murgu pe eruditul profesor, care întemeiează catedra de filosofie și științe naturale la Academia Mihăileană din Iași la 1834. În Murgu, care a fost profesorul lui Nicolae Bălcescu, vedem noi pe apostolul bănățean, care a ajutat la îndrumarea unei întregi generații înainte de 1848 spre ideea națională atât în Banat, ca și în Moldova și Muntenia deopotrivă.*

*Aruncat în închisori, când ungurești,*

când rusești, când austriace, acest muce-  
nic al cauzei noastre naționale a înfruntat  
imperialismul și feudalismul deopotrivă,  
și ne-a condus străbunii în marea adunare  
de pe Câmpia Libertății dela Lugojla 1848.

Intrigile Vienei, cari urmăreau pururea  
sfășierea popoarelor dominate cosmopolite,  
s'au izbit de acest bărbat politic ca de  
un obstacol de neînviș și biserica noastră  
a găsit în el pe cel mai vajnic apărător al ei.

Pentru noi, cari am cunoscut atâtea  
regimuri proconsulare, evocarea memoriei  
lui Murgu, însemnează chemarea la viață  
a bănățenilor, însemnează începutul întrării  
provinciei noastre alături de celelalte su-  
rori ale României Mame.

În numele comitetului, care și-a luat  
sarcina ridicării monumentului, țin să aduc  
mulțumirile cele mai sincere tuturor ace-  
lora, cari ne-au înțeles și înțelegându-ne

ne-au dat concursul lor fie moral, fie ma-  
terial.

Exprim în același timp toată recunoș-  
tiința d-lui profesor **O. Han**, sculptor care  
și-a pus tot talentul pentru a ne da o  
operă desavârșită în bustul lui Murgu.

De sigur, că eternizarea vieți și operei  
lui Murgu cade în domeniul istoriografilor  
și nu ne îndoim, că se vor găsi încă mij-  
loace bănești, prin cari marea operă a  
distinsului domn profesor **Bogdan-Duică**  
despre Murgu — care se află în manu-  
scris — să vadă curând lumina tiparului.

Fie ca monumentul lui Eftimie Murgu  
desvelit la Bozovici, să fie un bun augur,  
piatra de temelie a Pantheonului bănățean,  
locul de închinăciune și de pelerinaj al  
bănățenilor.

Noi nu ne-am făcut, decât datoria.



## Lui Eftimie Murgu

de ARON COTRUȘ.

Istoria te nălță din noaptea-i adâncă,  
Albă, uriașe, vecinică stâncă.

Și 'n lupta-i spre mai bine  
Banatul românesc e cu gândul la tine  
Cel ce ai fost: „Eftimie Murgu“!

Banatul, România visată de tine  
Azi solii ți trimit să ți se închine,  
În Almăjul liber și drag,  
Ție cărturar de foc, vijelios pribeag,  
Român între Români!... „Eftimie Murgu“!

Din răsmeriți și lupte sălbatice crești,  
Proroc de zori și izbânzi românești!  
În furtunile ce ne pândesc și ne-or pândi  
Fie ne pâine de fie ce zi:

„Eftimie Murgu“!...

## Bietul Murgu...

de G. Bogdan-Duică.

Eftimie Murgu este o figură, care 'ntr'un moment dat a întors spre sine toate privirile conaționalilor săi, din toate părțile.

Această puțință de concentrare este semnul oamenilor aleși, meniți faptei *comune*.

Ce-a făcut Murgu până să ajungă la acel moment, la punctul său de culminațiune, este de sigur partea cea mai interesantă a biografiei sale, căci frumos este a privi cum răsare omul.

Ce forme au luat ideile lui Murgu în momentul culminant, va fi de povestit cât se poate mai clar.

drept; dar încrederea în Unguri i-a fost înșelată

Mult trebuie să fi iubit el libertatea! Se vedea înșelată de tovarășii săi de politică, va fi prevăzut și că sfârșitul revoluției va fi trist, îndată ce țarul Rusiei a dat oștilor sale ordinul de plecare spre Ungaria; dar el, om cinstit, a rămas lângă amicii înșelători. Va fi gândit: decât cu tirania, mai bine cu morții!

Acesta a fost momentul tragic în pătimirea sa!

De când a început tragedia sa, se va vedea aiurea, dovedit. Aici să spun pe scurt. Apăruse pe tribuna dietei și zisese: *Acum* este, Maghia-



Rudăria, satul natal al lui Murgu. (In Almăj).

Momentul lui a fost adunarea dela Lugoj, formularea unui program, pe care acolo multă lume l-a primit.

Atunci a fost Murgu idolul Bănățenilor; atunci vorba lui era ascultată ca o poruncă.

Dar mult nici *puterea* lui, și 'n urmă nici gloria lui nu a durat. Națiunea română a alesese alt drum politic. Scopul ei și al lui era acelaș, mijloacele *nu*, Murgu ceria Ungurilor aceia, ce majoritatea națiunii ceria Austriei.

Iubitor de libertăți, din tinerețe Murgu plecase pe drumuri democratice; iubirea libertății l-a aruncat în brațele democrației ori, mai exact, ale pseudo-democrației maghiare. Motivul i-a fost

rilor momentul din urmă, să lucați cum vă po-vățuesc eu; nu-l pierdeți, pentru că dincolo de el începe căderea! Era vorba omului plin de grije, speriat — că de-o împotrivire a „amicilor” săi se va frânge — și viața sa. Și se frânse!

Din acea ședință a dietei, în care însuși Kossuth îl înlătură printr'un discurs de om bănuitor, Murgu amuți. De atunci rar mai șoptea câte ceva; ca o umbră apărea printre deputații maghiari declamatori și honvezii de puțină nădejde. Fatalitatea-i călcă pe urme, suflarea ei din urmă îi sgribulia spinarea, înapoi se uită cu frică, suferi și tăcu, și închisoarea-l învălui în aer prost.

O lume veche și tare a coaliției imperiale ruso-habsburgice, îl străvi ca pe un vierme fără

valoare, pe el, talentul mare care încălzi-se odată o lume plină de nădejdi.

La noi, ce des au murit bărbații buni, strimtorati de mititeii vieții, de coalițiile mititeilor neputincioși, dar toți prin coaliție: Murgu a scăpat de această mahnitoare suprimare, el a căzut strivit ca și libertatea, de două tiranii, una catolică a împăratului, alta ortodoxă a țarului.

Invăluit în tăcere, ros de-o boală rea, suf-

letește rănit adânc, el muri departe de țara care-l născuse, printre străini maghiari.

Ceva i-am rămas încă datori: Să stoarcem din viața și din vorbele lui tot ce mai poate fi de folos națiunii, pe care a iubit-o, căreia iar fi dat tot sufletul, dacă întâmplarea nu l-ar fi așezat printre puținii care veniseră prea de vreme pe arena luptelor frumoase, pe arena bătăliilor pentru libertatea.



Căderea de apă Coronini (pe șoseaua Bozovici—Anina).

## In Banat.

de **Vasile Goldiș.**

Se va desvâli la Bozovici monumentul lui Eftimie Murgu.

Banatul va primi astfel cea dintâiu statuie românească.

E timpul suprem. Și va trebui să urmeze seria busturilor, a plăcilor comemorative pe casele celor iubiți și adormiți în Domnul. Sunt mulți în Banat. Fiindcă Banatul e cuibul cald al geniului românesc. E suflet mult acolo, ca nicăiri în țara noastră întregită. Provența românească.

Scumpe legături sufletești mă țintuiesc de această încântătoare provincie. Trei ani ai tinereței i-am petrecut aci alături de oameni, cari au lăsat urme neșterse în sufletul încă nemodelat. Viața publică mi-am început-o la Caransebeș.

Cu inima strâmtorată și cu sufletul îndurerat plecasem acolo. Fiul câmpiei pleca pentru

totdeauna în munți. Mă simțiam desrădăcinat. Fiindcă leagănul îmi fusese aci pe câmpia Ineului. Talazurile spicelor aurii, cât vedeam cu ochii îmi genninase fantezia de copil, șoaptele mistice a pădurilor de cucuruz cu frunza'n sus îmi spăriau visurile copilăriei.

Indrăgostisem pusta cu mirajul apelor moarte, ciurzile de boi albi cu coarnele uriașe ca două crengi crăcite de frasin, stava cu caii în preajma vălaielor la mirez balansând neîncetat capetele lor comate în dricul verii, turmele de oi concentrând din clopotele când se întorceau seara la gazde și umpleau casele și masa noastră cu lapte, cu brânză, cu zăr, holdele de secară cât turnu, unde ne ascundeam prichindeii ca potârnicile de băgam în boală măicuțele pân' să ne găsească. Și când seara soarele se lasă ostenit

și aprins de mânie în flacări spre Chereluș și umbra cețoasă îi lua locul încolo către Mocră, priviam cu spaimă mogâldeța întunecată dintr'acolo, unde vecinul nostru badea Ilie Luștra spunea că-s „dealuri“.

lubeam pusta din tot sufletul și adâncă tristeță mă înfășurase în trenul din seara mohorâtă și ploioasă de toamnă târzie tororoind spre Caransebeș, printre holde sărace și dealuri crescând pân' spre Țarcul cuprins încă atunci de-o roată înzepezită. Vai ce trist eram. Imi aduc bine aminte.

E mic Caransebeșul, aproape mort, cu aierul părăsirii. Vara e plin de praf și toamna de noroi și iarna de ghiață și zăpadă de trei coți. Și vântul bate năpraznic de dimineața până seara și din iarnă până'n iarnă. Bate, bate și nu contenește.

Bate vântul iarna, vara, dar Caransebeșul mi s'a făcut drag. Omul. Vlăstarele tinere ale grănicerilor viteji. Codrii din Borlova la poalele Țarcului cu urșii și cu turnul lui Ovid din vale. Câmpii cu flori fără număr și țesute cu nespūsă artă de stăpânul firii în mii de culori, ale căror nume nemiluite numai partiarhul Filaret dela Caransebeș le cunoaște pe toate, pe toate, de stai să te uimești și să nu mai crezi. Că le spune și pe latinește, dacă vrei.

Nu trecuseră doi ani de zile și am îndrăgit Banatul. Țara cântărilor, țara iubirilor, țara ciresilor. Se vede că vântul mătură toată stricăciunea și rămâne curat aurul sufletului.

O lume întreagă învie acum în aducerea aminte. Ii văd pe toți. Buni, veseli, glumeți, cinstiți mai presus de toate. Vlădicul Popazu, prietenul lui Șaguna, care-l adusesese hăt dela Tâmpa Brașovului aci la poale Țarcului, — generalul Doda, mic de statură, dar mare la suflet, cu fire de oțel, reprezentantul clasic al grănicerului deschis și hotărât, niciodată șovăelnic la fapta românească, despre care am să vă scriu odată mai pe larg — filosoful Ștefan Velovan, învăluind în lumina științei și a bunelor moravuri alba căsuță de lângă vale în mijlocul Caransebeșului, unde din energia lui Popazu se așezase școală de dascăli și preoți pentru Graniță și Banat. Eram și eu dascăl acolo, dar mă făcusem școlarul acestor bărbați. Alături de ei mai departe Alexandru Mocioni, de toți adoratul Coriolan Brediceanu, vestit în toată țara

peste granițele Banatului, de ieșise versul în lume :

*Nu-i român ca bănațanul  
Bănațan ca logojanu,  
Logojan ca Brediceanu.*

Dulce căldură îmi stăpânește acum sufletul aducându-mi aminte de toți acești bravi și de atâția alții alături de dânșii. Par'că-mi vine să stau aci o săptămână la masa asta de scris cuprinzându-i pe toți într'un volum. Dar voi îmi cereți numai un articolaș și vreau să termin.

Am trecut eu pe alte meleaguri. Multe ape au curs în oceane, de când ma'm despărțit de Banat, multe am văzut, multe am făptuit, multe am pățimit, ci Banatul mi-a rămas lipit de suflet și în cursul vremurilor adesea m'am întors să-mi odihnesc trupul ostenit pe pământul dulce al Banatului. Ași vrea să mai trăiesc să văd Universitatea românească în Timișoara și Opera românească stabilită acolo și Inalta Academia a Artelor, ca angliușii și franțușii și americanii aduși de faima mare să grăbiască aci admirând cântărețul și pictorul și sculptorul bănațean. Din inima Banatului va resări și un nou Mistral complectând pe veselul Delamarina. Fiindcă Banatul e țara artei românești și Provența României. Ori măcar să văd numai castelul Huniadestilor închinat culturai românești, cum hotărâsăm când am fost și eu ministru în România.

Până atunci îmi rade sufletul aducându-mi aminte de blondul meu amic Bălan, coleg la școluța lui Popazu, cum cânta călare dela Slatina prin munți spre Weidenthal :

*Mândruță cu ochii verzi,  
leși în poartă de mă vezi:  
leși afară până'n poartă,  
De vezi dorul cum mă poartă.*

Dorul mă poartă. Dorul Banatului. Dorul pădurilor deia Văliug cu Bistra, ce spumegă zbatându-se printre pietroane. Dorul nopții în veci neuitate pe culmile Semenicultui la stâna lui moș Careba dintre izvoarele Cimișului și „Lacul Vulturilor“ cu țiganii crepători de lemne improvizati în lăutari. Semenice, vai, Semenice cum nu-ți pasă de nimic, nici de trăznet nici de ploi, nici de dor de buze moi. Cântau cioroi.

Dar acuma punct. Altele altedăți.





Bozovici.

## Banatul.

de I. U. Soricü.

*Grădină'n fața Daciei bătrâne  
De veacuri strălucești între popoare,  
Și Dunărea cântând printre ogoare  
Ți-a oglindit comoara ta de grâne.*

*In unda fermecatelor izvoare  
Suspină zeii lumilor păgâne,  
Și 'și tăinuiră gingașele zine  
Puterea lor de viață dătătoare.*

*Spre raiul tău, în alte vremi, furluna  
Potopul greu de neamuri și-a 'ndreptat  
Dar șoimii tăi au doborât cununa.*

*Și gloria lui Darie 'mpărat,  
La vitejia lor de totdeauna  
Părintele Traian s'a închinat.*

\*

*Aicea au crescut măreți stejarii,  
Cari înfruntară trăsnetul din nori,  
De-aicea s'au întors biruitori  
Cu laurii pe fruntea lor Cesarii.*

*Aici crescură falnicii feciori  
Ce-i duse Glad în luptă cu Maghiarii,  
Aici jucau în spume armăsarii  
Chinezilor de hoarde zdrobitori.*

*Aici a răsărit întâi lumina  
Pe drumul către vremurile noi...  
Banatule, ți-e plină azi grădina*

*De sfintele morminte de eroi  
Din umbra lor la cer ne strigă vina  
Că nu-ți aducem slava înapoi.*

\*

*Când soarele dreptăței îl văzură,  
Pe tine frații tăi te-au răstignit,  
Cununi de spini pe cap ți-au împletit,  
Și fiere și oțet ți-au dus la gură.*

*Azi gemi ca Prometeu înlănțuit,  
Căci ghiarele te sfășie cu ură,  
Îți risipesc a inimei căldură,  
Și te întrebi cu jale: Ce-am greșit?...*

*Cu ochii 'nlăcrămați privim la tine,  
Căci rănile din trupul tău ne dor.  
In noaptea care 'n lanțul ei te ține,*

*De nicăiri nu-ți vine ajutor,  
Să poți să frâangi obezile străine  
Și să te te 'ntorci la noi biruitor!...*



## Pentru E. MURGU.

de Octavian Goga.

*Nu știu dacă voi putea fi de față la desvelirea monumentului lui Ef. Murgu, știu însă că în acea zi de primăvară sufletul românesc integral va face un popas acolo la Bozovici, unde se înlătură vălul uitării depe fruntea unui mare precursor. Prin toată frământarea lui ne-a vorbit nu numai conștiința unui paznic de poartă al românismului, ci glasul de apostol care despica negura vremii crezând în zorii biruinții.*

*După monumentul lui Eminescu la Sân-Nicolau, la Bozovici se înalță o nouă recunoștință turnată în bronz. Acest fapt spune tuturor care pot să înțeleagă nu numai adevărul că Banatul știe să cinstească eroii, dar și că Banatul rănit în inima lui cere ajutorul morților mari ai neamului, ca redeșteptând pe cei vii, să ție pururea trează dogma tămăduirii.*



Palatul Cultural din Bozovici.

## Amintiri dela Conferința de Pace din Paris.

de Caius Brediceanu

Ministru la Rio-de-Janeiro.

Abia am ajuns la 15 Februarie 1918 la Paris cu un tren special, în care era sub conducerea D-lui Ministru Vaida-Voevod, întreaga secție transilvăneană (Ardeal — Banat — Crișana) și ne-am și aflat în fața discuțiilor relative la frontiera României, față de vecinii din vest

E firesc că soarta Banatului mi-a fost mie ca primul ajutor al d-lui Vaida, și ca singurul bănățean în delegațiune, o problemă care n'a putut să-l atingă mai aproape pe nimeni de cât pe mine. Am găsit pe deoparte aranjamente prelabile între aliați, cari au promis sârbilor o parte din Banat,

pe de altă parte, șeful delegațiunii române, Dl Prim-Ministru I. I. C. Brătianu, lupta din răsuputeri pentru integritatea și unitatea Banatului cerând alipirea întregii provincii, României întregite.

Eram cu toții plini de speranțe, că teza d-lui Brătianu va străbate și numai cu încetul am început să înțelegem greutatea situațiunii în care ne găseam.

Nu voi descrie aci amănuntele luptelor noastre diplomatice și sufletești, mă mărginesc să-mi amintesc de o lucrare cu care m'a încredințat într'o seară dl Vaida. Domnia-Sa mi-a zis:

„Dacă totuși vom fi siliți să cedăm sârbilor o parte din Banat, care ar fi pentru noi un hotar acceptabil?”

O noapte întregă m'am muncit în fața hărții speciale de pe masa mea de scris. Câte zeci de variante am tras, cu creioane în toate culorile, dela gura Mureșului în jos spre Dunăre și, s'a făcut ziua, când am avut curajul să iau răspunderea unei propuneri, care putea să devină hotărâtoare pentru viitorul provinciei noastre.

Am cerut întâi o înțelegere cu sârbii, care trebuia să premergea unei cesiuni teritoriale.

Întâi, încheerea unui tratat de reciprocitate, prin care asiguram existența și dezvoltarea instituțiilor școlare și bisericești a Românilor rămași în Jugo-Slavia.

Am crezut că cu un Episcop român în Panciova, cu un Arhimandrit în Bitolia (Macedonia), s'ar fi format nucleul fortăreței de rezistență națională în Balcani.

După acest tratat, dacă conferința ne-ar fi silit la o cesiune teritorială, ași fi propus o linie care pornește dela Dunăre la Vest de pusta Deliblatului și merge la gurile Mureșului.

Intre aceste două puncte o comisie specială formată din neutri, la fața locului, avea să găsească traseul cel mai potrivit.

Propunerea mea, n'a ajuns să fie prezentată la Conferința de pace.

Soarta Banatului s'a hotărât fără de noi.



## Deținerea a doua a lui Eftimie Murgu.

de Ioan L. Boros

Arhiereu-preposit rom. gr. cat.

Vechiul județ Caraș cu adresa Nr. 3097 din 14 Iunie 1841 înaintează Locotenentii cesaro-crăești unele scrisori, în cari se arată, că *advocatul și profesorul de drept Eftimie Murgu* pentru crima că a luat parte la tulburările politice din București <sup>1)</sup> a fost silit să părăsească Muntenia și s'a reîntors în județul Caraș, locul său natal, unde a fost, dealtfel deținut.

Din această deținere — probabil preventivă — E. Murgu a fost eliberat cam spre finea anului 1842.

După eliberarea sa așezându-se în mod provizoriu cu locuința în Lugoj a început a face agitații împotriva stăpânirii feudale de atunci.

Urmarea a fost, că pe la începutul anului 1845 a fost din nou deținut și închis în temnițele din Lugoj.

Investigația procesuală s'a săvârșit în județul Caraș. Sentința definitivă de deținere s'a adus însă în Pesta, unde spre sfârșitul anului a fost dus — afirmative — legat în lanțuri. Acolo a stat în închisoare până în luna Aprilie 1848, când în urma revoluției care a izbucnit și în Pesta, a fost eliberat dimpreună cu alți deținuți politici,

<sup>1)</sup> De bună seamă se referă la complotul politic pentru detronarea domnului Ghica din Muntenia.

În cât știu, nu s'a făcut până acum nici o publicare despre acest proces de deținere. Pentru-ca datele acelu proces să fie cunoscute, le dau publicității, așa după cum se găsesc în arhiva județului din Lugoj.

Locțiitorul de prefect din județul Caraș cu numele; *Andrei Kiss* cu data de 14 Iulie 1846 a făcut raport despre activitatea politică a lui Murgu.

În formă de introducere, astfel caracterizează activitatea lui E. Murgu premergătoare deținerii lui:

„*Eftimie Murgu avocat în țara ungurească, de religione gr. neunit și român, născut în confiniul militar român, cu mulți ani înainte de aceasta trecând în țara românească, <sup>1)</sup> de acolo a fost expulzat din cauza, că a participat la planuri de atentate cu revoluție <sup>2)</sup> și așezându-se în sânul acestui județ, unde petrecând abia de câteva luni <sup>3)</sup> a fost destul de cutezător ca să se ocupe cu născociri secrete și atât de primejdioase coroanei ungurești, constituției și statului <sup>4)</sup>”.*

„*Ideile lui cele pline de fantezii se concentrează într-o elibera naționalitatea românilor,*

<sup>1)</sup> De fapt cu 13 ani înainte.

<sup>2)</sup> La 1839.

<sup>3)</sup> Adecă cam dela începutul anului 1841.

<sup>4)</sup> Mai jos vom vedea ce conventicole s'au ținut.

*carî constituie partea cea mai numeroasă a locuitorilor din acest ținut, și de a întemeia un stat românesc“.*

Locțiitorul de prefect al județului Caraș: *Andrei Kiss* în continuarea raportului său din 14 Iulie 1846 despre E. Murgu zică că:

*„Firul neștiinței sale periculoase, în secret profund îl întoarce mai încolo, până ce se găsi un bărbat, care dovedind alipirea sa către patrie și rege . . . nu întârzie ăin bună vreme a descoperi cutezarea primejdioasă. În urmarea acelei destăinuirii și investigații, numitul Murgu a fost prins.*

Așadară E. Murgu după eliberarea sa din 1841—42 nu a încetat de a agita poporul de jos în contra domnilor feudali, atât în *secret profund*, cât și *public*, ceea ce a servit drept motiv pentru-ca dânsul să fie din nou *deținut* și închis în temnițele județului Caraș.

Referitor la această deținere, în arhiva județeană se găsesc următoarele date;

1. Raportul primpretorului *Ladislau Marsovszky* din 28 Mărtie 1845 cu care prezintă județului scrisorile criminale în chestia acuzatului E. Murgu, care a atătat locuitorii din *Gavojdia* împotriva domnilor feudali de acolo.

În firul scrisorilor criminale și al raportului prezentat s'au procedat la fasiuni *probatoare*, fiind citați în fața sedriei Judecătorești următorii martori:

a) Preotul gr. or. din Gavojdia *Ioan Blidar* în vrastă de 39 ani, care ascultat fiind cu privire la *fasiunea sa voluntară* — deci fasiunile martorilor au fost *probatoare* — provocându-se ca preot la curățenia conștiinței sale, a declarat că mărturisirea sa de mai 'nainte, în toată întregimea o susține și o autentică cu acel adaus, că acuzatul avocat E. Murgu, ar fi zis și aceea că: *„ținutul acesta nu este țara ungarilor, aceea țară se începe numai dincolo de Mureș și că dânsul la primăvară îi va alunga peste Mureș. Apoi că posesorii Frummer și Fischer, precum și cei din Criciova sunt câni“.*

b) *Solomon Covaci* din Gavojdia, de 60 ani gr. or. citat la scaunul judecătorec, după depunerea jurământului, menține fasiunea sa de mai 'nainte, cu aceea, că avocatul acuzat i-a slătuit, că *„ținutul acesta nu este țara ungarilor, aceea se începe dincolo de Mureș și că ungarii, de acolo au venit aci.*

Acesta a fost denunțatorul. Ca răsplată pentru această faptă a fost distins cu medalia de aur de către curtea imperială.

c) *Ioan Secoșan* din Gavojdia, de 45 ani

gr. ort. după depunerea jurământului, mărturisirea sa o autentică cu aceea, că acuzatul E. Murgu avizat din partea martorilor, că iazul dela moara lor fiind distrus din partea domnilor dela Criciova, i-a muștrat pe aceea zicându-le:

*Oamenilor! pentruce nu ia-ți aruncat pe acei domni cu capul în apă, și scârbit a adaus, „spurc pe mama lor“ că de când aceia au venit în Criciova, aveți voi atâtea necazuri. Va veni vremea când ungarii vor fi alungați preste Mureș, acolo este țara lor, acest teritor este al vostru, — când aceia au stricat iazul vostru, pentruce nu ia-ți omorât pe acei calvini și luterani, cari sunt mai răi decât jidovii.*

d) *Ilie Covaci* din Gavojdia, de 30 ani gr. ort. după depunerea jurământului: recunoaște fasiunea sa dată cu acel adaus, — că Murgu i-a învățat că țara aceasta nu este a ungarilor și de aci au să treacă dincolo de Mureș.

e) *Laurențiu Constantin* din Gavojdia de 30 ani gr. ort. ascultat fiind sub jurământ, fasiunea sa dată o susține în întregime cu acea modificare că dela acuzatul avocat a înțeles că *Banatul nu este țara ungarilor, ci a românilor. A fost pagubă că nu au pieptenat pe Domni.* Pentru dovedirea mărturisirii sale de mai 'nainte că Murgu ar fi zis și aceea, că dacă va fi numit *director*, va învăța pe copii, că în ce chip au să se poarte, ca pe unguri să-i alunge peste Mureș, se provoacă la martorii: *Ioan Secoșan* și *Solomon Covaci*, cari încă au fost de față, când E. Murgu a zis cuvintele de mai sus.

Fiind citați din nou martorii numiți, aceștia au fasonat sub jurământ că ei nu au auzit cuvintele de mai sus ale lui Murgu, pentrucă ei chiar atunci au ieșit din odaie, când le-au zis Murgu.

f) Ultimul martor a fost: *Mihai Breban* de 35 ani gr. or. din Gavojdia, care ascultat sub jurământ întru toate susține fasiunea sa dată mai 'nainte.

După acestea fasiuni în procesul verbal să mai adaug următoarele dispozițiuni:

„Fiindcă în raportul primpretorului se constată, că avocatul E. Murgu nu are avere și este temere, că va fugi, primpretorul la deținut și la trimis în temniță. Iară după ce din fasiunile martorilor întărite cu jurământ se constată că avocatul E. Murgu a agitat poporul, *deținerea acestuia să ordonează și din partea judecătoriei“.*

„Considerând apoi, că numitul avocat a voit ca la primăvară ungarii să fie alungați din Banat, și prin aceasta este probată

presumpțiunea că agitațiile sale le-ar fi lătit în cercuri mai largi, s'a lăsat primpretorelui *Ladislau Marsovszky*, ca să cerceteze amănunțit: *când a venit Murgu la Lugoj, unde a locuit, cu cine a convenit, de către cine a fost cercetat, ce a făcut în Lugoj, când și unde s'a dus din Lugoj?* Peste toate acestea să ia declarațiunea numitului avocat.

Tot atunci primpretorele a fost îndrumat, ca împreună cu juratul său să meargă la E. Murgu și în prezența acestuia să desfacă lucrurile și scrisorile ce le are, cari, sigilându-le din nou, să le consemneze într'un conspect. Dacă între acele s'ar afla scrisori suspecte și ar servi de dovadă, toate acele împreună cu raportul său, să le înainteze. Subscrise și cetite prin *Alexandru Makaj* m. p. prim-notar.

Cam în acelaș timp actele procesuale au fost estradate procurorului *Antoni Moys* cu aceea, că după ce primpretorul *Ladislau Marsovszky*, căruia s'a încredințat chestia procesuală, a declarat, că între actele lui E. Murgu sunt multe scrisori cu text român, traducerea și studierea aceloră cerea vreme mai îndelungată. Sub prezidiul județului de tablă *Stefan Marsovszky* s'a constituit o comisie, constătătoare din membrii; *Antoni Moys* procuror, *Ladislau Marsovszky* primpretor, *Maximilian Pascu* jurat (jude de tablă) și *Stefan Atanasievici*, cari erau încredințați cu scrisorile de interes să le traducă în limba maghiară, și acele apoi pentru ulterioară urmare, să fie transpuse fiscului: *Antoni Moys*.

După deținerea lui E. Murgu, subprefectul județan: *Cristolor Jakabffy* a dat imediat raport detaliat palatinului țării, cerând înviațiune. De acolo cu data de 27 Aprilie 1845 s'a dat acel răspuns, că după ce E. Murgu a fost deținut pentru crima de agitații în contra Domnilor de pământ, și atare proces criminal, numai dacă nu intervin împrejurări special agravatoare, — aparține competenței Tribunalului, deci Tribunalul să aibă însă grije deosebită ca nu cumva să se dea ocazie partidei acuzatului de a provoca nescăi întâmplări, ce ar putea să aibă urmări neplăcute <sup>1)</sup>

#### Recurs pentru eliberarea lui Murgu.

În contra deținerii lui E. Murgu, mama sa: *Cumbria* — văduvită *Simu Murgu* a dat recurs la tronul împărătesc cerând eliberarea lui Murgu și investigare severă <sup>2)</sup>.

<sup>1)</sup> Congreg. gen. la 30 Aprilie 1848 Nr. 1412.

<sup>2)</sup> Recursul nu se află în arhiva județului, a bună seamă a fost retrimis cu raportul județan d. 5 Iulie 1842 sub No. 1697.

Rugarea aceasta din mandatul împărătesc, cu scrisoarea Cancelariei, aulice dată la Viena 5 Iunie 1845 Nr. 9150/730 s'a comunicat cu prefectul și universitatea județană cu acel ordin, ca actele procesuale împreună cu raportul, să se înainteze cât de în grabă <sup>1)</sup>

Desbaterea acestei dispozițiuni s'a făcut în Congregația județană, ținută la 22 Iunie 1845 Nr. 1997, de unde s'a dat acel răspuns, că despre deținerea lui E. Murgu și motivele aceleia, subprefectura județană numai decât a făcut raport Excelenței Sale Cancelarului aulic, la ce județul a primit răspunsul că chestia să se dezbătă în forul județan.

Mai târziu potrivit împrejurărilor intervenite „prezentând fiscul opiniunea sa“, aceea, împreună cu scrisorile s'au înaintat cancelariei aulice, cerându-se îndrumarea dela care atârnă procedura ulterioară în chestie. Acea îndrumare însă până acum nu s'a dat.

Altecum, conform mandatului împărătesc, actele procesului cu toate documentele se vor înainta cât mai în grabă <sup>2)</sup>.

În dosul răspunsului citat de sub Nr. 1997 se află o notiță, din care se cunoaște că s'a lăsat fiscului județan, *Antoni Moys*, ca să adune actele procesuale despre deținerea lui Murgu ca să fie înaintate.

Acea s'a și făcut, și în 42 bucăți acluse împreună cu recursul Cumbriei Murgu s'a trimis Palatinului țării.

Acele acte au fost în original: opiniunea fiscului (1 buc.) acte de investigație 2, 3, 4, 5, două epistole parte în limba germană, parte în cea română. Nr. 3, 4, 5 6 în traducere, — 7, 8 și 9 în original, Nr. 10 în original și traducere Nr. 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22 și 23 în original, — 24 în original și traducere, Nr. 25 în original și estras Nr. 26, 27, 28, în original, No. 30 în copie.

Cancelaria aulică cu e. Sept 1845 Nr. 12755/716 răspunzând la raportul județan de sub Nr. 1997/845 notifică județului, că actele și documentele referitoare la procesul criminal de agitație săvârșită prin avocatul E. Murgu s'a transpus palatinului țării, de unde se va face ulterioară dispoziție.

Scrisoarea aceasta prea înaltă debătându-se în congregația particulară ținută la 21 Sept. 1845 sub Nr. 3197/845 s'a luat la cunoștință <sup>3)</sup>

<sup>1)</sup> S'a debătut în congregația particulară ținută la 5 Iulie însă a ști cu ce rezultat.

<sup>2)</sup> Actul aclus în traducere română.

<sup>3)</sup> Actul se aclude.

Palatinul țării, dat-a și el ordin cu privire la chestia lui E. Murgu? in archiva județului nu este urmă.

Este însă verosimil, că nu mult după ordinul <sup>2)</sup> palatinal, adică după 21, respective 29 Sept. 1845, cam în luna Octomvrie. Murgu din inchisorile județene dela Lugoj, afirmative

legat în lanțuri — a fost transportat în închisorile „*Neugebäude*” din Pesta. Drept ce recursul Cumbriei Murgu pentru eliberarea fiului său E. Murgu, nu a avut rezultat.

<sup>2)</sup> Această notă se află în ziarul domestic al călugărilor minoriți din Lugoj cu d. 6 Iunie 1848, unde se zice că: *E. Murgu patriarhul românilor a sosit la Lugoj, care înainte cu 3 ani legat în lanțuri în calitate de captiv, a fost dus la Pesta.*

## Voivodina sârbească.

de **P. Nemoianu.**

În cea dintâi ședință a Conferinței de pace (20 Ianuarie 1919) în care s'a discutat chestiunea Banatului, delegații sârbi au formulat pretențiuni cari au uimit și indignat, deopotrivă, atât pe delegații noștri oficiali cât și întreaga opinie publică românească. Ei au revendicat mai bine de jumătate din Banat, dimpreună cu orașul Timișoara, pe temeiul principiului etnic — Banatul fiind și locul de naștere al celor mai de seamă personalități sârbe — și istoric, pentru că această provincie făcea parte din așa-numita Voivodină sârbească creată în anul 1849 și care a durat până la 1860.

Atitudinea aceasta a sârbilor a fost o surpriză numai pentru noi românii, căci străinătatea era de mai demult metodic pregătită pentru acceptarea tezei sârbești. Ei au lucrat în această direcție într-o vreme când noi măcar nu ne informam asupra celor ce se scriau în legătură cu viața apusei monarhii austro-ungare. În decursul războiului propaganda sârbească își desăvârșise opera, făcând străinătatea să creadă că, după dreptate, întreg Banatul s'ar cuveni lor. Vom da în această privință numai două exemple, putându-le spori la nevoie, cu multe altele.

Vorbînd la „*École des hautes études sociales*” din Paris despre aspirațiunile sârbo-croaților, istoricul Albert Malet afirma la 1913 — desigur fără ca cineva să-l fi desmințit — că numărul sârbo-croaților ar fi de 10 milioane, din cari 700.000 în *Banatul Timișorii*<sup>1)</sup>,

Dacă francezilor li s'a putut spune o asemenea enormitate, ce putea oare să spună propaganda sârbească în țările slave dela cari aștepta concurs frățesc întru realizarea idealurilor sale?...

Intr'o broșură informativă asupra României, apărută în decursul războiului în Rusia, G. I. Kapciev scrie următoarele despre Banat<sup>2)</sup>:

„Între altele, românii pretind, din motive ce nu se cunosc, și partea *răsăriteană*(?! ) din Banat. Dar

din punct de vedere etnografic românii n'au nici un temei real să revendice acest teritoriu, ceace și istoricește se poate dovedi.

„Banat au numit în veacul XVI-lea și XVII-lea slavii de sud teritoriul asupra căruia se întindea jurisdicția Banului.

„Astăzi se numește Banatul Timișoarei, partea de sud a Ungariei, dintre râurile Bega (!). Tisa și Dunăre populată în majoritate cu sârbi. Banatul are o suprafață de 18,040 Km<sup>2</sup> și 1½ milion de locuitori; din aceștia procentul românilor este de 14 la sută în partea sudvestică”.

Spre a putea mistifica adevărul în ce privește Banatul, ei au recurs la un truc pe care mai târziu l-au adoptat și ungurii. Cunoscând perfect inferioritatea lor numerică în Banat, ei au evitat întotdeauna să facă o statistică sârbilor numai din această provincie, înglobându-i în numărul total al sârbilor din Ungaria și Croația. Inferioritatea aceasta îi supăra așa de mult încât ei au încercat să înlăture până și numele de Banat dat acestei provincii de eruditul Marsigii, înlocuindu-l cu acela de Voivodină, care însă n'a prins decât la ungurii cari, la rândul lor, din acelaș motiv, au făcut mari eforturi pentru popularizarea numelui de „*Délmagyarország*”.

Înglobând pe sârbi din Banat în numărul general al conaționalilor din alte provincii, propaganda sârbească putea să opereze cu cifre mari, evident mult mai impresionante. Vasile Laksits, de pildă, ocupându-se de cultura sârbilor de sub coroana Sf. Ștefan afirmă că în Ungaria de sud, adică în Banatul Timișorii și în Bacika sârbi ar fi având o majoritate relativă<sup>2)</sup>.

Spre a putea dovedi această afirmațiune recurge la statistica bisericii sârbești, mult mai demnă de crezare. Cu ajutorul acestei statistici Iaksist arată că, în cele 7 eparhii sârbești din Ungaria și Croația erau la 1868: 981.092 sârbi, iar la 1905; 1,176.230 suflete.

Iaksits Vasile: *Cultura sârbilor din Ungaria*, Huszadik Század, 1913 XXVIII. pg. 503—521.

<sup>1)</sup> Les aspirations autonomistes en Europe, Paris, Alcan, 1913.

<sup>2)</sup> G. I. Kapciev: *Sovremennaja Rumania i eia naționalini deal*, Pe trograd, 1914.

Urmărind datele statistice dela eparhie la eparhie, putem constata și care este numărul sârbilor din Banat lucru pe care autorul evită să-l facă. Astfel aflăm că, la 1905, în eparhia Timișorjii erau 150.155 sârbi, iar în aceea a Vârșetului 139.400, în total deci, 289.555 sârbi, adică cu 5223 suflete mai mult decât arată statistica oficială ungară din 1910. După cum vedem, numărul total al sârbilor din întreg Banatul era mult inferior numărului românilor dintr'un singur județ cum era acela al Caraș-Severinului, unde era reprezentat cu aproape 400.000 de suflete. Nici statistica ungară n'a îndrăznit să pervertească în așa măsură adevărul ca sârbii. După statistica ungară dela 1910 în Banat erau<sup>1)</sup>:

români: 592.049  
șvabi: 287.545  
sârbi: 284.332

Nici astăzi, când sârbii sunt în posesiunea unei însemnate porțiuni din Banat, ei nu au curajul să lase o discuție liberă în ce privește statistica populației din această provincie. Cartea lui Felix Milleker, citată mai jos, a fost confiscată din acest singur motiv.

Dar principiul etnic nu s'a putut invoca cu temei din partea sârbilor nici la 1849, atunci când s'a creat Voivodina, deși din această unitate administrativă făcea parte, în afară de Banat și Bacika, plus două circumscripții din Slavonia.

După statistica ungară dela 1849, în așa numită Voivodină erau<sup>2)</sup>:

sârbi: 407.000  
români: 395.000  
șvabi: 325.000  
maghiari: 241.000

Va să zică, numărul sârbilor din Banat, deși sporit cu acela al conaționalilor lor din alte două provincii streine de Banat, tot nu depășea pe acela al românilor din Banat decât numai cu 12.000 suflete, iar față de 961.000 nesârbi din Voivodină, sârbii aveau abia 407.000 suflete. Ce operațiuni puteam face noi, dacă la numărul românilor din Banat am fi adăugat și pe acela din Ardeal sau părțile ungurene?

Rămâne, deci, pe deplin dovedit, că sârbii n'aveau dreptul să invoce principiul etnic, nici la 1849 și nici la 1919.

Să vedem acum cum stăm cu cel de al doilea argument, cu acela al dreptului istoric întemeiat pe existența Voivodinei.

Voivodina sârbească ia ființă prin patentă imperială din 18 Noembrie 1849, înglobând în sine teritoriul fostelor județe: Torontal, Timiș, Caraș, Baci-Bodrog, precum și circumscripțiile Ruma și Ilok din Slavonia,

purtând numele de „Voivodina sârbească și Banatul timișan“<sup>1)</sup>. Acest teritoriu nu a format o unitate națională — cum le place sârbilor să prezinte lucrurile — ci una pur administrativă, urmărind scopuri cari nu aveau nimic comun cu aspirațiile sârbești. În trecutul lor, sârbii s'au luptat numai pentru obținerea liberului exercițiu al religiei, limbei și a unor privilegii de ordin material. Ideia Voivodinei le-a fost sugerată dela Viena. Comisarul imperial, Schmidtfeld a fost acela care a stăruit pe lângă căpeteniile dela congresul sârbilor ținut la 1790 în Timișoara, să ceară creierea unui teritoriu aparte. Interesul comisarului imperial a fost așa de viu în această direcție, încât el însuși a definit granițele unei asemenea unități administrative.

Prin urmare, ideia Voivodinei, pornind dela Viena nu putea să servească decât ca instrument întru realizarea politicei acesteia; era cunoscută deviză: „divide et impera“. Ca atare a fost considerat și de sârbii contemporani. La desființarea Voivodinei, în anul 1860, cel mai înfocat luptător al sârbilor din Ungaria, Svetozar Miletić, autorul programului politic al sârbilor (programul dela Becicherec, 1872) și martir al cauzei naționale, în următoarele cuvinte a găsit de cuviință să o parenteze: „să-i sară ochii cui o va deplânge!“<sup>2)</sup>

Că Voivodina n'a fost o unitate națională sârbească, ci una administrativă nemtească, se vede din toate actele ce au avut loc în decursul existenței ei de un deceniu. Răsfoind volumele monitorului oficial al acestei provincii,<sup>3)</sup> n'am putut găsi nici cea mai palidă urmă care să justifice pretențiunile postume ale sârbilor. Nici o singură ordonanță n'a eșit din cadrele strict administrative. N'am găsit în aceste voluminoase colecții, nici măcar un temei pentru justificarea numelui de „Voivodină sârbească“. Demn de remarcat este, că niciodată nu se întrebunțează singură denumirea de „Voivodină, sârbească“ — cum procedează sârbii acum — ci întotdeauna se mai adaugă și aceea de „Banatul Timișan“ ceea ce, fără îndoială, înseamnă că Banatul însuși era considerat ca o unitate aparte, chiar în cadrele noii organizațiuni de stat.

Dar netemeinicia evidentă a acestor argumente sârbești nu i-a împiedecat ca să le susție cu toată tăria în așa fel, încât areopagul internațional lor să le dea dreptate. Ei nu se astâmpără nici după ce au obținut câștig de cauză, pentru că imperialismul, prin însăși natura lui, este de o lăcomie fără margini.

Dacă norocul nu ne-a ajutat ca să putem spulbera la timp argumentele imperialismului sârbesc, să ne pregătim armele minții de aci înainte, pentru ca să putem măcar păstra ceea ce biet ni s'a lăsat.

1) Iványi István: Lugos története, Szabadka, pagina 119.

2) Iaksits, op. cit.

3) Landesregierungsblatt für die serbische Woivodschaft und das temeser Banat.

1) Felix Milleker: Kurze Geschichte des Banats, Vârșet, 1922.

2) Szegfű Gyula: A magyar állam életrajza, Budapest, 1923 pag. 185.

# ANIVERSARE

## „Câmpia libertății“ de la Lugoj

15 Iunie 1848.

de MIHAIL GAȘPAR  
Protopop.

Mulți se vor minuna auzind de numirea aceasta mai vartos din generația mai tânără. Va fi știind tot românul de „câmpia libertății“ delc Blaj, dar de cea dela Lugoj mai puțin. Acei pe cari minunatele evenimente dela 1848 iau ajuns în vrâstă bărbăției s'au mutat de mult dintre noi, iar genunchele de om venit pe urma acestui an miraculos a găsit numai efectele frământărilor, dar nu frământările, cari sau încheat în evenimentul istoric al vieții noastre naționale din Bănat.

E de mirat și de neînchipuit chiar cum s'a putut da uitării în Bănat, locul cel mai prielnic tradițiilor, acest mic petec de pământ, pe suprafața căruia au avut loc sublime momente de manifestări naționale în acel an al rededeptării popoarelor, în care s'a deschis și nouă românilor poteca, care ne-a dus la viața națională.

Istoricii noștri cari au fixat evenimentele anului 1848, cari au eternizat momentele acele de inflăcărată însuflețire, frământările, urgia venită pe urmă, sau au trecut cu vederea peste tot evenimentele din Bănat, sau le-au expus atât de palid, încât dispar pe lângă manifestările celorlalte ținuturi locuite de români.

În nepretențiosul meu comunicat mă voi năzui să alcătuesc din rezlețele frânturi de icoane ce-mi stau la dispoziție tabloul evenimentelor legate de micul petec de pământ din preajma Logojuului, uitat de cei mai mulți, și care petec de pământ își are totuși epocala sa însemnătate.

Primăvara anului 1848 a trezit odată cu mugurii arborilor și germenul sufocat al libertății în inima popoarelor din Ungaria. Revoluția din Martie, care a adus constituția țării și întâiul ministeriu responsabil, n'a lăsat neatins nici sufletul poporului românesc. Clerul de mir — cel înalt era de alt neam — și laicii învățați au simțit instinctiv că momentul de a intra în acțiune a sosit. Situația românilor din Bănat, ca și a celorlalți, era destul de tristă. Prima condiție a unei dezvoltări naționale. — biserica — era în mâni străine. Coreliționarii noștri sârbi ne-au încătușat în așa fel, încât nu ne puteam mișca.

În întreaga țară frământările au început.

Calea ce o apucasă Ludovic *Kossuth* avea să ducă la revoluție. Prăpastia între poporul maghiar și dinastia habsburgilor devenia din ce în ce mai mare.

Și când ruperea s'a făcut de fapt între acești doi factori, neamurile conlocuitoare s'au văzut la respântii.

Cu cine aveau să țină? Și rând pe rând le vedem declarându-să în adunările mari populare, de bună voie ori — aparține istoriei — pentru sprijinirea și apărarea intereselor dinastiei. La noi în Bănat vedem astfel pe sârbi convocând marea adunare dela Carloviț pe ziua de 13 Mai 1848 invitând și pe românii la participare.

Convocatorul recte invitarea la acest congres ajunge și la Logoju Evenimentele precipitându-se indemnau și pe românii bănățeni de a lua poziție față de noua întorsătură a lucrurilor,

Ura românilor bănățeni față Sârbi era însă atât de mare, încât tot mai dese deveniseră acele voci, cari nu voiau să știe de a cauză comună cu Sârbii, cu subjugătorii vieții noastre bisericești din Bănat.

În vederea agitațiilor, cari să porniseră pe aceste meleaguri tocmai pe tema „*să mergem ori să nu mergem cu sârbii*“, au convocat fruntașii vieții românești de pe acele vremi o adunare delegativă a poporului românesc din Bănat pe ziua de 3/15 Mai la Lugoj. <sup>1)</sup> Despre decurgerea acestei adunări ne-a rămas un raport publicat în nrul. 40 al „Gazetei de Transilvania“ (pag. 166—167) din 1848 din care raport vedem, că adunarea «națională» sa ținut în sala comitatului fiind prezenți peste 1000 de delegați (500 suflete au ales un delegat). Adunarea a deschis-o Basiliu de *Fogarassy* arătând scopul convocării, punând pe tapet întrebarea deschisă: trimite români bănățeni „ablegați“ la Carloviț ori nu? la ce „*adunança între cele mai asurzitoare strigări protestă, că nici decum să nu să trimită*“. La această adunare a vorbit pentru prima dată poporului învăpăiatul român *Bojincă*, care a însuflețit în așa măsură sufletele, încât sala comitatului să dovedea de prea îngustă și mulțimea eși afară în piață.

<sup>\*)</sup> Reproducem acest articol publicat în 1911 cu consimțământul autorului.

<sup>1)</sup> La adunarea ținută în aceeași zi la Blaj a luat parte din Logoju numai Stefan *Berceanu*.

Hotărârea principală a adunării a fost deci, că români bănăţeni nu trimit delegaţi la Carloviţ, ceea ce era identic cu aceea, că *românii bănăţeni îşi leagă soartea lor de soartea poporul maghiar* în lupta ce avea să vie. Şi aşa a şi fost. Bănăţenii au luptat snb steagurile lui Kossuth cu excepţiunea confiniului militar, care ipso facto era silit să lupte cu dinastia.

Adunarea dela Lugoj din 3/15 Mai a ales o deputaţie, preoţi şi mireni, între cari vedem figurând pe protopopii *Marcu* (Lugoj) şi *I. Vuia* (Varadja) pe *N. T. Valea*, *E. Murgu*, *E. Gojdu*, *V. Bojinca* şi alţii, cari primiră apoi mandat direct, ca împreună cu ceilalţi români să lucreze „*pentru trebile religioase ale românilor din Ungaria*”.

Iată deci de ce ardea pe bănăţeni.

Nu într-atâta dorul de libertate, ci dorul *bisericeii româneşti* îi mâna înainte.

A doua zi după această memorabilă adunare, la 4/16 Mai, membrii deputaţiunii să adună şi hotărâse: *A merge la noul ministeriu unguresc însoţită şi de altă asemenea comisiune din partea fraţilor noştri lipoveni, timişoreni şi arădani, spre a descoperi acolo starea românilor religioasă cu sârbii şi a mijloci în puterea nouilor legi un congres curat românesc... pentru alegerea unui mitropolit român şi trebile noastre din lăuntru şcolare-bisericeşti.* Sârbii şi iar Sârbii!

Tot în această zi, s'a ţinut o Doxologie în curtea comitatului celebrată de trei confesiuni, la care act „*gardă naţională*” (românii Iogojeni) a dat onorurile cu prapel şi muzică.

Aceasta a fost adunarea dela Lugoj ţinută la datul devenit istoric pentru noi românii, în ziua memorabilă de 3/15 Mai.

Nu această adunare însă să leagă de „câmpia libertăţii” dela Lugoj, ci alta.

Adunarea din 15/27 Iunie 1848.

Această adunare o convoacă bărbatul legendar în Bănat, *Eftimie Murgu*. La numele acestui om, a cărui biografie ne lipseşte chiar şi în ziua de azi, şi a cărei lipsă se resimte atât de mult, trebuie să ne oprim pentru o clipă şi să ne întrebăm: Cine a fost *Eftimie Murgu*?

*A fost motorul, sufletul mişcărilor noastre naţionale din Bănat dela 1842 şi până la 1861.*

După cum am amintit mai sus, o biografie completă a acestui bărbat ne lipseşte. Să ştie numai, că a fost avocat, născut în Rudăria. A umblat mult timp şi prin România, de unde a fost espulsat pe motiv că ar fi participat la *planuri de atentate revoluţionare*.<sup>1)</sup>

Reintors din România s'a aşezat în Lugoj. Vremile erau critice. Uu suflet expansiv, ca sufletul lui *Eftimie Murgu*, nu putea sta pe pace pe acele timpuri, când văzduhul ferbia de noua treime a popoarelor: egalitate, libertate, frăţietate, când germenul conştiinţei se trezise în şirul popoarelor. După câteva luni de şedere în Lugoj<sup>2)</sup> „*fu destul de cutezător a se ocupa cu născociri secrete de planuri periculoase spre subminarea naţionalităţii ungureşti... şi întru a întemeia un stat românesc*”.

În alegerea oamenilor săi, în cari şi-a pus încrederea, căci *firul năzuinţelor sale îl torcea mereu în secret*, nu a fost însă norocos. Preotul *Ioan Bli-dariu* din Gavojdia, carele direct ori indirect avea cunoştinţă despre planurile lui Murgu, îl trădează autorităţilor comitatense, cari îl arestează şi apoi îl judecă la temniţă grea internându-l în casarma Iosif din Pesta.

Doi ani şi jumătate a zăcut în grea robie *Eftimie Murgu*, Poporul însă, pentru a cărui bine a purtat atâta amar de vreme obezile grele, nu l-a uitat.

În ziua de 15 Martie a anului 1848 tinerimea universitară din Budapesta sfarmă uşile zăvorite ale întemniţaţilor. *Mihai Tâncsics*, care îşi perduse vederea în robie, e purtat în triumf prin Budapesta, în această zi a eşit din temniţă şi *Eftimie Murgu*.

Calea dintâi îl readuce la Lugoj, unde îl vedem figurând între membrii delegaţiunii esmise de adunarea dela 3/15 Mai.

Între cărţile feriçitului preot din Batta, *Ambrozie Jurma*, s'a găsit şi: „*Cântarea lui Eftimie Murgu*” din anul 1848, scrisă de însuşi preotul *Jurma*.<sup>3)</sup>

<sup>1)</sup> Din acuza comitatului Căraş contra E. Murgu. v. Păcăţian Cartea de aus vol. I. p. 348.

<sup>2)</sup> o. c. pag. 348.

<sup>3)</sup> Volumul din chestie la a. 1895 era în posesiunea prof. A. Densuşian din Iaşi.

## Cântarea lui Eftimie Murgu.

Dela Plevna ne-a venit  
Bună veste ne-a sosit,

O veste cu bucurie  
Murgu scapă din robie  
Cu o frumoasă trufie  
Vrednic este de semnat  
Cât popor s'a adunat,  
Pentru Murgu au rugat,

Steaguri albe au ridicat  
La minister au plecat.

Câtă ţară fu afară  
Cu un glas mare strigară  
Ministerul să trăiască  
Pe Murgu să slobozească,  
Că el şade fără vină

Să ies' afar' la lumină  
Că mulţi după el suspină.

Mintea lui cea strălucită  
Cu soarele împotrivity,  
Gândul lui ce înflăcărează  
Ca soarele cu a lui raze.

Ruga lor o şi primiră

Și pe Murgu îl slobozîră,  
Steaguri albe, ridicate  
Pe de laturi multe gloate,  
Când la Murgu au ajuns  
Inimile li s'a pătruns,  
Jurații să 'nflăcără  
Și la Murgu se băgară  
Și din gură așa grăiră:

Dreptate eși afară  
Să vedem fețele tale (?)

Care te jertfești cu ele (?)  
Eși afară și privește  
Soarele cum strălucește,  
Căci multă vreme au trecut.

Decând soare n'ai văzut.

Mintea ta cea strălucită  
Ca coroana aurită,  
Cândul tău cel prețuit  
Ca steagul de aurit.  
Asta are doftorie! doctorat)  
„Jus“-u și filosofie!!

Apoi la toți mulțami  
Și 'n căruță să sui  
In căruță fără cai  
Cinste ca și la un crai.  
Făclii multe îi ardea  
Când românii îl trăgea  
Și la minister mergea

Ciata noastră mulțamea  
La genurile străine  
Care lui voiră bine.

Multă pompă îi făcură  
Cu făclii îl petrecură  
Căpitan îl ridicară  
La „garda națională”  
Fu trimis cu mare fală.

Capu în sus a ridicat  
Și orăție le-a dat,  
Ca în limba românească  
Tuturor să mulțumească.  
Ministerul să trăiască  
Mulți ani să stăpânească!

La tot cazul nu e cap de operă poesia aceasta, dar e o manifestare duiosă a sufletului poporului românesc.

Murgu, despre care numai din acuza formulată în potriva lui știm, că a fost dușman „naționalității ungurești”, era un dușman temut al sârbilor. (De fapt numai a clasei feudale, căci a agitat pentru desrobirea țaranilor).

Resultatul agitației lui trebuie să-l vedem în concluzele adunării Logojene din 3/15 Mai.

La 15/27 Iuni îl vedem apoi pe Murgu convocând adunarea de pe „câmpul libertății” din Logoj.

Convocatorul acestei adunări făcută cu consimțământul ministerului unguresc<sup>1)</sup> este următorul:

*Fraților români bănățeni!* Țara noastră să află în primejdie. Servienii din vecina țară a Slavoniei, rescolindu-se asupra Ungariei să sumeșesc a socoti țara noastră a Banatului ca o țară slavonă sârbească. Intru această nerușinată a lor semeție vedem noi cum acești revoluționari servieni încearcă a aduce în ispită poporul acestei țări. Prin niște oameni de viță lor ce din Servia furișându-se în țara noastră să află ici-colo rătăcind, au făcut și fac turburări pe marginile țării de către Dunăre și Tisa. Ei, în loc de a se astâmpăra încă și mai departe caută a face rău în țara noastră.

Datorința chemându-ne a ne apăra împotriva acestor revoluționari am găsit de cuvîntă a ne aduna în orașul *Logoj* spre a ne sfătui împreună despre mijloacele trebuitoare pentru asigurarea țării împotriva acestor revoluționari.

Pentru aceea doar alerg a chema pe toate comunitățile și pe toți *patrioții acestei țări a Banatului*, să aibe dragoste a veni spre a ne sfătui cu toții în treaba aceasta. Ziua adunării o hotărâm pe 27/15 Iunie 1848.

Datu-sa în *Lugoj* în 17 Iunie 1848.

*Eftimie Murgu.*

Dozăsprezece mii de români au răspuns la acest apel energetic adunându-se în ziua fixată la *Logoj*.

Deoarece orașul nu dispunea nici atunci, cum nu dispune nici azi, de un loc, care să cuprindă atâta om,

pentru ținerea adunării s'a hotărât locul șes dintre oraș și dealul viilor în dreapta drumului ce duce spre Făget „Balta lată”, botezată în ziua aceasta mare; „*câmpia libertății*”.

Un martor ocular, nonagenarul econom din *Logoj* Vasile *Onea* mi-a istorisit momente înălțătoare despre această adunare.

„Garda națională” în faunte cu fanfara a deschis imposantul convoi al miilor de români. Pe la mijloc venea *Eftimie Murgu*, idolul poporului, în batar deschis, dela care să desprinseseră caii. Il trăgea mulțimea. Când s'a ajuns la locul adunării, mulțimea proclamă președinte pe *Murgu*. Notar era *Aloisiu Wład* de *Zelistye*.

*Murgu* a vorbit scurt dar înflăcărat. A accentuat integritatea țării, pericolul ce amenință țara și datoria de a o apăra. Adunarea a depus apoi jurământ pe constituție și pe credința către „*naționalitatea română*”. Intre insufletește strigăte de aprobare s'au votat apoi următoarele concluse, subșternute spre aprobare și indeplinire guvernului maghiar:

1. Inarmarea poporului român din Banat să se facă după putință în restimp de 6 zile pentru defensivă; iar după ce va fi poporul inarmat de către stat, să păsească în ofensivă.

2. Armele confiscate de către oficianții de stat să se redea poporului.

3. Să alege căpitan suprem *Eftimie Murgu* însă „*via petitionis*”.

4. Episcopii actuali bănățeni să fie supuși căpitanului suprem.

5. Naționalitate pe seama românilor.

6. *Introducerea limbei române în toate dicasteriile Banatului* . . .

7. Poporul depune jurământ pentru frățietate, patrie și pentru „*naționalitatea română*”.

8. Adunarea numește vicar episcopesc pe proto-popul *Petrovici Stoichescu* din *Lipova* pentru *Timișoara* iar pe *Ignatie Vuia* din *Oravița* pentru *Vârșeț*.

Conclusele s'au subșternut tot de *Murgu* și ministerului din *Buda* spre aprobare.

Încă când s'a ținut această adunare la *Logoj* flacăra războiului civil, să aprinsese în intrecă țară.

<sup>1)</sup> Vezi Dr. V. Braniște: *File din trecut*... „*Drapelul*” a. I. Nr. 55.

Românii bănăţeni s'au ţinut de jurământul făcut pe „câmpia libertăţii” dela Logoj.

Au luptat cu maghiarii sub steagul lui Kossuth pentru „frăţietate” până la ultimul act — Világos.

Şi cu câtă însufleţire au luptat! Imi aduc bine aminte dn „ilustrissimul” din Lugoj, de fieertatul Ion Glăvan, croitor şi „honved” cu pensiune, cum povestea în casina română despre „revoluţie” şi cum puşca ca tunar cu tunul în românii ardeleni. Bătrânul servise sub Bem în armata ardeleană.

Il întrebăm :

— „Cum să poate „ilustrissime” Domnule, să puşti în Români, Dta, ca român ?

— Ce — să răstoaie la noi — dar cine i-a pus să lupte cu „nemţii” în contra frăţietăţii?”

Dumnezeu să-l odihnească pe moş Glăvan, dar „frăţietatea” n'a meritat atâta însufleţire.

A fost.

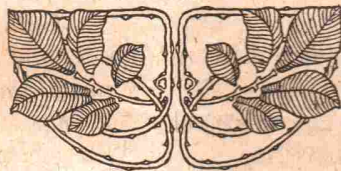
Peste evenimentele sângeroase noi am tras vâul uitării.

De câteori ies în plimbare din oraş spre vii, instinctiv mă opresc totdeauna la „câmpia libertăţii”.

Şi perzându-mi privirea peste şesul neted nu aud comănde de honvezilor, nu aud răcnete de sergenţilor la bieţii feciori români. Nu,

Ci porţile sufletului mi să desfac şi prin trănsele eu văd adunarea mare a celor douăsprezece mii de români, iar peste marea de capete parecă aud tuând glasul lui Eftimie Murgu, chemând pe românii bănăţeni la luptă sub steagul tricolor înălţat în semnul „libertăţii, frăţietăţii şi egalităţii”.

Accestea sunt legate de „câmpia libertăţii” din Logoj, pe care îl ştiu atât de puşini, pe care nu am ţinut să-l însemnăm cu nimica.



## LUI EFTIMIE MURGU

(Apoteoză)

de LUCIAN COSTIN.

*Bronzate far din soclul unui falnic veac de ieri,  
Ce-avea ai iluminat ale Banatului cărări  
Şi ai stropit cu raze ale vitregiilor dureri,  
Banatul Ți se 'nchină 'n ruga lui cu smirna și stâlperi...  
Depart, peste-ale Carpaților adâncuri fâlșăiau  
Depart 'n cele vremuri ale visurilor noastre flamuri,  
Când ochii Țăi prin ai viitorimii neguri fulgerau,  
Când al istoriei stejar vuia în coapsă și în ramuri...  
Când binecuvântata-Ți mânuă... a-avea 'ntinsă sus spre cer  
Din mii de mâni ajuns-a spre Acel stăpân din înălțimi,  
Ce lumile dizege ori le-ascunde 'n praful de eter,  
Ce neamuri le ridică ori fărâmă 'n scundele micimi...*

*De veghe în străbuna cetățuie a unui ideal  
Ai stat în lunga noapte a spasmurilor noastre milenare,  
Al zbirilor puvoiu lovitul-ai adânc din val în val  
Și-ai arătat că și Banatul are inimi legendare.  
Preot al marilor idei pe-al nostru milenar meleag  
Tu vei trăi etern în noi și 'n epigonii cei de mâine,  
'N al visului altar Banatu 'și vrea pe fiul cel mai drag,  
Căci sufletele tari de-apururi în viață vor rămâne...*

# ANIVERSARE

## Măreța adunare dela Lugoj din 10 Iunie 1919.

70.000 Români bănățeni manifestând pentru Banat.

Numărul participanților.

Evenimentele dela 1848 dovediseră, că între românii băștinași și sârbii colonizați în Bauat s'a creat o prăpastie, care va dăinui secole.

Și într'adevăr la încheierea convențiunii din 1916 între *I. I. C. Brătianu*, care reprezenta România și între marile Puteri ale Antantei, Rusia făcu rezerve în ce priveau pretențiunile noastre pentru anexarea Banatului întreg.

Se cunoaște lupta dârză și intransigentă pe care a dus-o marele bărbat de stat, *I. I. C. Brătianu* la conferința de pace dela Paris pentru salvagardarea Banatului.

O mișcare vie pornește în toată țara pentru Banat. E vrednic de remarcat, că cea dintâi „adunare națională pentru scuturarea jugului sârbesc” se ținu în Aprilie 1919 la Bozovici, în Almăjul lui Murgu, unde la chemarea inițiatorului *Iancu Conciatu* răspunseră cei mai inimoși luptători bănățeni pentru integritatea Banatului: *Avram Imbroane, Cornel Corneanu, Petre Nemoianu, Dr. Ion Țeicu, Dr. Alexandru Bireescu, Dimitrie Sgaverdea, Traian Bireescu ș. a.*

Din această adunare încolți apoi marea adunare națională a bănățenilor depe „Câmpia Libertății” dela Lugoj, care fiind convocată de protopopul Lugojului *Dr. Gheorghe Popovici* avu loc la 10 Iunie 1919.

Pentru a contribui cu ceva la eternizarea aceste memorabile adunări, vom reda unele părți ale ei:

Pela ora 11, încep să sosească și trenurile speciale, cari aduceau publicul dela depărtările imposibile de parcurs pe jos. Cu trenurile obișnuite, numărul trenurilor ce a adus publicul la adunarea națională a fost de zece ori mai mare. Astfel numai cu trenul au venit peste 22 mii de țărani, preoți și învățători de pe valea Begheului, a Cernei, a Almăjului, Bistrei, Timișului, dela Buziaș și dela Recaș, după cum s'a costatat în urma anchetei întreprinse. Dar numărul mare al participanților l-a dat masele sosite pe jos, căci din comunele

ce cad pe o rază de 30 km. în jurul orașului Lugoj sosiseră cel puțin 25% din populația satelor, bărbați femei și chiar copii.

Pe barierele orașului au sosit asemenea cu 3000 de trăsuri încât dacă luăm un număr de 5 persoane de trăsură, obțineam suma de 15 mii. Acestea, cu zecile de mii sosiți pe jos, fac ca numărul celor ce au participat la adunarea națională de Marți, să se urce la 70 mii oameni, număr ce coincide și cu evaluările făcute și de ofițerii străini ce au asistat la această adunare grandioasă.

### Sosirea Severinenilor și a Grănicerilor.

La ora 12 jumătate sosește în fine și trenul dela Orșova, aducându-ne floarea graniței și pe iubiții noștri oaspeți din *Turnu Severin* în frunte eu *DI Profesor Paulian* cunoscut atât de bine nouă după frumoasele străduinți de a ne da o mână de ajutor, în luptele noastre din trecut. În rânduri de câte opt, având o fanfară în frunte, după care urma un grup de călușeri, grănicerii noștri au pornit spre oraș. *Generalul Cena în mijlocul unui frumos buchet de dame din Turnu Severin. Lt. Lungulescu* directorul ziarului „*Alarma Mehedințului*” dl *Nicolau*, directorul Soc. de cultură și propagandă, *Ion Bănățeanu* și alte notabilități ale Sereninelui *conduși de Lt. Iancu Conciatu*, formau fruntea acestui cortegiu impozant, care în acordurile ritmice ale fanfarei și dansul cadentat al călușerilor din capul coloanei, se revârsa spre oraș ca un talaz, impurpurat de costumele țaranilor.

### Câmpia Libertății.

Numărul drapelilor constatate la un moment dat era de 250, formând o pădure tricoloră în jurul tribunei frumos împodobită cu flori și verdeață de Domnișoarele *Simpronina Brediceanu, Antonia Terfeloagă, Aglae, Pctroviciu și Angelina Balnojan.*

Din Lugoj, au luat parte la adunare, toate

corporațiile românești, corul *d-lui Vidu*, corul *Lira* și toată societatea românească. Intre cei sosiți am remarcat și pe I. P. S. S. Episcopul Lugojului *Dr. Frențiu*, iar dl Prefect *Dr. Dobrin* a sosit cu un grup de ofițeri francezi cu automobilul.

### Deschiderea Adunării.

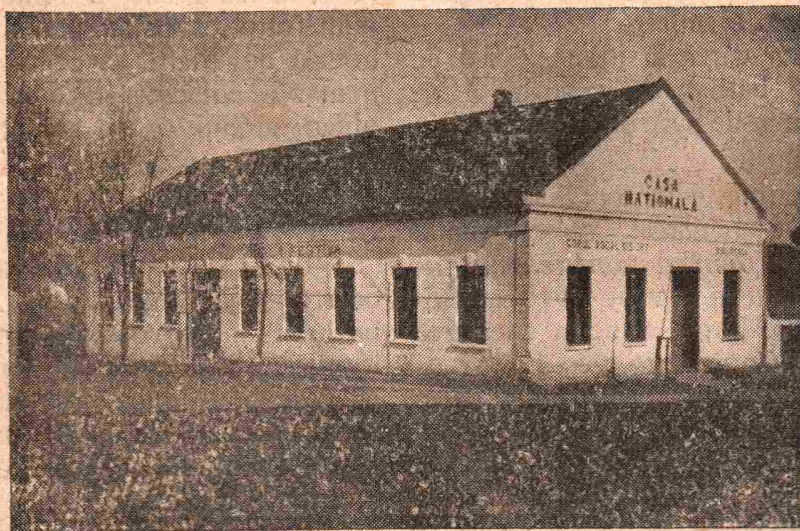
*D. Dr. G. Popovici* protopopul Lugojului, deschide adunarea și evocând alte vremi spune între altele:

*Conducătorii Românilor Bănățeni, în frunte cu Eftimie Murgu, eliberat atunci din Inchisoare convocă adunarea dela Lugoj pe 15 Iunie 1848, pe care o comemorăm noi azi. Și atunci ca și acum, Adunarea s'a ținut în locul acesta de sub dealul viilor numit de atunci „Câmpia Libertății“.*

noastră, Sculați voi, marilor morți, și între cei mai noi, *tu suflet clocotitor care ai fost Bredicene* și tu mare și neîntrecut general dela Jiu, *nemuritorule Drăgălină!* Gata suntem, vă așteptăm! Veniți și voi suflete de eroi, care străjuți la toate cruciulițele resfirate în toți munții noștri, și în toate câmpiile noastre! *Porniți voi ostași viteji de astăzi ai lui Vodă Ferdinand*, averea și sângele nostru vile dăm pentru Banat! Pornească vijelia curățitoare oprindu-se în Dunăre și în Tisa, pe urma steagurilor, pe urma generalilor, pe urma lui Vodă! Ura! Ura! Ura!...

### Momentul Culminat.

Mișcat până la lacrimi, de măreția adunării reprezentantul franței, D-l Colonel *Vargoz*, aduce



Casa Națională din Bozovici.

Prea onoratul Protopop își termină cuvântarea cu cuvintele următoare:

*Declar adunarea națională deschisă. strigând cu toți împreună, Trăiască Franța, Trăiască România Mare.*

(Discursul întrerupt mereu de aclamațiile publicului se înecă în uralele mulțimii pentru M. S Regele, pentru Franța, pentru România Mare, pentru Banat).

Al doilea vorbitor în calitate de referent al adunării este *dl Dr. Avram Imbroane*.

Insuflețit și brav, D-sa spune:

Să învie toți cei 12 mii Români cari la 48, în ziua de 15/27 Iunie, pe această câmpie jurară credință nației lor și hotărâră cu căpitanul „Eftimie Murgu“ în frunte să se înarmeze. Sfârșitul cuvântării îl face cu următoarele cuvinte:

Dumnezeule, am socoti prea aspră mânia

poporului Bănățean salutul Franței, care știe să moară cu onoare, dar nu se predă cu rușine, ca dușmanii ei, care a sângerat și va sângea pentru libertatea sa și a neamurilor și care, soră latină mai mare susține întru toate, aspirațiunile naționale ale Românilor. Poporul român, zice D-l Colonel, să învețe a urî pe dușmanii săi. Această ură, a dat putere spre învingere Franței.

Publicul aclamă sgomotos. Se petrece o scenă istorică de înfrățire Franco-Română. Intru comemorarea ei colonelul francez propune, ca doi copaci după câmpie să fie botezați „*Copacii Libertății*“.

Oratorul următor *D-l Colonel Bordan* (azi general) întrat voluntar din Rusia, în armata română, salută viu mișcat și mult aclamat după cinci ani de pribegie Banatul, în numele corpului

voluntarilor români bănăţeni, gata să pornească întru desrobirea leagănelui lor.

Sirul vorbitorilor la tribuna I îl încheie D-l *Dr. Ion Sârbu* din Rudăria, locul natal al lui Murgu şi general Doda, şi citeşte următoarea

### Moţiune:

Românii bănăţeni din judeţul Caraş-Severin, Timiş şi Torontal, întruniţi azi la 10 Iunie 1919, în număr de 70.000 pe câmpul libertăţii din Lugoj:

Denunţă lumii civilizate opera de şantaj, săvârşită de armata sârbă, prin ocuparea surprinzătoare a Banatului, cât şi prin întregul sistem de persecuţiune, la care a expus poporul nostru prin arestări, deportări, biruri grele, rechiziţii forţate, stoarcere de subscripţii la împrumutul de stat sârb, şi altele pe deoparte pentru a pune conferinţa de pace în faţa unui fapt împlinit, pe de altă parte pentru a opri prin teroare, orice manifestaţiune a voinţii poporului nostru.....

Protestează împotriva intenţiilor sârbeşti de a ciunti Banatul, prin alipirea acestuia la statul Jugoslav.

Această provincie, patria noastră mai restrânsă, după situaţiunea ei geografică, cât şi după majoritatea românească a populaţiei sale, nu poate fi privită de cât ca o parte integrantă a pământului românesc şi a neamului românesc care coboară din Ardeal, până la hotarele sale fireşti, la Tisa şi la Dunăre — Infusiunile fireşti la toate frontierele, a altor neamuri în masa compactă a poporului nostru băstinaş, care ocupă şi astăzi, fără întrerupere aceleaşi ţinuturi, colonizate odinioară de străbunii noştri Români, nu pot reduce întru nimic dreptul nostru asupra întregului Banat.

Răpirea părţii sudvestice a Banatului ar însemna pierderea pe lângă cei 400.000 români din Serbia a încă cel puţin 260.000 fraţi, într'o epocă când toate neamurile îşi desăvârşesc unitatea lor naţională.

Dreptatea cere ca sârbii să renunţe la conaţionalii lor din Banat de 250.000 în schimbul Românilor din Serbia, urmând a se garanta din amândouă părţile celor două grupări de minorităţi, cea mai largă libertate politică şi naţională. Dacă aceasta nu s'ar întâmpla şi sârbii ar trece Dunărea, frontiera naturală între noi şi ei, s'ar produce aci un nou punct de incendiere, între două state,

menite să trăiască în cele mai prieteneşti relaţiuni.

Din punct de vedere economic, ciuntirea Banatului ar însemna o cumplită lovitură dată acestei provincii înfloritoare, perfect închegate, prin separarea părţii apusene de cea răsăriteană, menite să trăiască împreună.

Din toate aceste consideraţiuni, marile puteri aliate alături de cari România a luptat pentru întronarea dreptăţii în lume, au acordat Banatul întreg României.

Românii bănăţeni cu toată imensa recunoştinţă, dragoste şi admiraţiune ce păstrează, alături de întreg neamul Românesc, tuturor aliaţilor şi în special nobilelor şi nemuritoarelor noastre surori mai mari Franţa şi Italia, pururea ocrotitoare ale marilor noastre interese, se văd nevoiţi a declara în baza dreptului de a hotărâ singuri de soarta lor că: se vor opune nedreptăţii cu toate jertfele şi mijloacele ce le stau la îndemână.

În acest înţeles, invită pe glorioşii ostaşi ai Majestăţii Sale Regelui Ferdinand I, Domnul Tuturor Românilor, în baza hotărârii luate la Alba-Iulia de delegaţia tuturor românilor din fosta Ungariei, deci şi ai Bănăţenilor consfinţite prin decret lege, *să ocupe cu armata întreg Banatul de la Dunăre şi până la Tisa*, declarând noi Românii Bănăţeni că 'i vom susţine cu averea şi sângele nostru. Ei roagă în acelaşi timp guvernul român din Bucureşti şi Consiliului Dirigent din Sibiu:

A aduce aceasta la cunoştinţa M. S. Regelui Ferdinand I şi a delegaţilor noştri de la Paris, spre a o comunica conferinţei de pace, ca expresiunea neclintită a voinţii unanime a tuturor Românilor bănăţeni.

Cinstind memoria marilor înaintaşi dela 1848 cari pe acelaş loc se adunară întru apărarea naţiunii lor, contra aceloraşi tendinţe de cutropire, ei trimit cucernică închinare la crucile tuturor eroilor noştri căzuţi pentru unitatea neamului.

Trimit omagială închinare M. M. L. L. Suveranilor Români ocrotitorii neamului nostru.

Dragoste şi recunoştinţă tuturor Românilor dela Nistru pân'la Tisa pentru manifestarea voinţii lor solidare de a uni întreg Banatul cu România Mare, fie chiar pe calea armelor.

După votarea ei unanimă, valurile mulţimei încep din nou să se reverse spre oraş în acordurile imnului nostru naţional.

B.



## Eftimie Murgu.

de P. Nemoianu.

Atiduninea românilor bănăţeni în revoluţia dela 1848—49, precum şi rolul tribunului lor care a fost Eftimie Murgu, nu se poate înţelege fără o reprivire în trecutul Banatului pe care, cu primejduirea tuturor intereselor lui, ne-am obişnuit să-l ascundem în numele colectiv de Transilvania.

Politica bănăţeană din trecut s'a bazat pe realităţi pe cari cei mai mulţi le ignoră întâi de toate pe absenţa totală a elementului maghiar din cuprinsul acestei provincii. Până la colonizarea şvabilor în Banat (începând cu anul 1718), o singură comună ungurească a existat aci, Zomborul-mic, situată acum pe frontiera româno-ungară, în Torontal, lângă Mureş. În fostul judeţ Caraş-Severinul, cea dintâi comună maghiară, Udvarszallas s'a înfiinţat la 1835 şi care acum se află în Iugoslavia. Abia începând cu anul 1880 începe o penetraţiune mai apreciabilă a elementului unguresc în Banat, susţinută prin toate mijloacele şi prin toată puterea de stat. Sub raport politic, însă, prezenţa elementului unguresc nu s'a putut remărca până târziu de tot, dar şi atunci numai în centrele mari urbane, cum este Timişoara. La Primăria din Lugoj, de pildă, cel dintâi proces verbal în limba maghiară s'a redactat abia la 1818, deci cu circa 30 ani înainte de unire. Anumite regiuni din Banat — teritoriul fostelor regiamente grănicereşti — nu luaseră contact direct cu administraţia propriu zisă a statului ungar dela Sf. Ştefan — cel dintâi rege ungar — şi până la desfiinţarea regimentelor grănicereşti, întâmplată la 1874.

A doua realitate pe care bănăţenii n'au putut-o scăpa din vedere au fost „privilegiile, patentele, diplomele, rescriptele“ imperiale, care asigurau sârbilor veniţi în Banat drepturi cu totul speciale. Intre anii 1690—1849, nu mai puţin de 40 asemenea diplome imperiale protejau elementul sârbesc în dauna locuitorilor autohtoni ai Banatului cari erau români. Primejdia era cu atât mai mare, cu cât, protecţiunea austriacă a sârbilor nu privea numai viaţa lor economică şi culturală, ci şi cea politică. La congresul căpeteniilor sârbeşti, ţinut la 1790, în Timişoara, însuşi comisarul imperial, baronul Schmidfeld i-a îndemnat pe sârbi să ceară creierea unui organism politic, sârbesc, aparte, şi cu mâna proprie a trasat graniţele „Voivodinei sârbeşti de mai târziu (1849—1860) şi la care s'a ataşat şi o mare parte din Banat.

Insfârşit, a treia bază a politicii bănăţene a fost

\*: Vezi: Mata Kosovat: Srpska Pravoslavna Mitropolija Karovacika, 1910, pagina 67—70.

greul jug al bisericii sârbeşti şi de pe urma căruia românii bănăţeni au pătitit nespus de mult.

După aceste informaţiuni prealabile nu este greu de înţeles, de ce în cursul revoluţiei din 1848—49, în Banat, două curente au trebuit să se ciocnească cu o extremă „Sârbii, ameţiţi de iluziunile unei voivodine, puseră steagul ei până la Coşteiu, lângă frontiera Transilvaniei“, — iar „Românii, asupriţi bisericeşte şi politiceşte, se mişcau şi se agitau pentru despărţirea ierarhică de sârbi“, — zice regretatul protopop al Lugojului, Gheorghe Popoviciu, singurul istoriograf român mai de seamă al Banatului.

Iniţiatorul, cât şi îndrumătorul de fapt al mişcărilor revoluţionare a românilor bănăţeni a fost Eftimie Murgu. La începutul lui Iunie 1848 el lansează un manifest prin care cheamă în adunare naţională pe românii bănăţeni, îndemnându-i să se apere de marea primejdie sârbească. La strigătu lui de alarmă au răspuns circa 50.000 de români, cari au năvălit în ziua de 15/27 Iunie 1848 pe „Câmpul Libertăţii“ din Lugoj, hotărînd lupta cea mai îndârjită împotriva sârbilor, sub comanda lui Eftimie Murgu, ales „căpitan suprem al Banatului“. Pentru imediata scuturare a jugului bisericii sârbeşti, adunarea a trimis de vicar episcopesc la Timişoara pe Dimitrie Stoicescu, iar la Vârşeţ pe Ignatie Vuia.

Dar Eftimie Murgu şi adunarea naţională din Lugoj n'au uitat nici de dusmanii ei secundari, de unguri. Depunând jurământul pe constituţia ungară, se decretează şi introducerea limbii române la toate serviciile publice din Banat, admitând uzul limbii maghiare numai în raport cu guvernul din Budapesta.

Rezultatul sforţărilor lui Eftimie Murgu se cunosc. Viena biruitoare a creiat „Voivodina sârbească şi Banatul Timişan“, ca unitate administrativă aparte, încercând să permanentizeze în Banat şi jugul politic al sârbilor şi nu ne-am scăpat nici de unguri eari, după împăcarea cu Viena (1867) şi după desfiinţarea regiamentelor grănicereşti şi-au întins heghemonia asupra întregului Banat.

Eftimie Murgu, ca şi fraţii săi bănăţeni, s'au ales cu ponosul nobilei lor sforţări, condamnaţi şi huliţi pentru marea crimă de a fi voit să se apere întâi de o robie prezentă, sârbească, neglijând pe cea ulterioară, ungurească,

A venit însă conferinţa de pace din anul Domnului 1920 care, — prin frontiera Banatului trasată în temeiul dreptului istoric al voivodinei sârbeşti — a reabilitat, cu sângeroase argumente, politica bănăţeană

din trecut. La o distanță de șaptezeci de ani, ochii tuturor au început să vadă clar și la monumentul lui Eftimie Murgu, ridicat de curând în Bozoviciul Almăjului, se vor întâlni, cu admirație și profundă căință,

toți bunii români, vărsând o lacrimă în amintirea unui mare nedreptățit și reflectând, poate, asupra unui vechi program politic, care nici în zilele noastre nu este tocmai lipsit de actualitate.

## Note Biografice.

Eftimie Murgu, doctor utriusque juris et profesor filosofiae, s'a născut în comuna Rudăria, jud. Caraș la 1805.

Studiile le-a început la școala primară din Bozovici și le-a continuat la școala din Mehadia. Filosofia și dreptul le-a terminat la Buda-Pesta în anii 1828 și 1830.

După ce a absolvit cu laude facultatea de drept a fost numit jurist la tabla regească din Pesta, din motive politice, a fost înlăturat.

La anul 1812, istoricului Petru Maior, publicând: „Istoria pentru începutul Românilor în Dacia”, criticul I. K. Kopitar (recensor viennesis) combate aceasta, ar Petru Maior răspunde cu „Reflexiones in responsum Domini recensentis Vienensis”.

Discuțiile asupra acestui punct au urmat și după moartea lui Petru Maior, (1821) și această luptă istorică au dus-o doi tineri Bănățeni:

Damaschin Bojincă și Eftimie Murgu, contra criticului anonim de la Halle.

Eftimie Murgu, în broșura sa: „Wiederlegung der Abhandlung, welche unter den Titel vorkommt: Er weiss dass die Walachen nicht römischer Abkunft sind”, (B. Pesta 1830) a atras atenția străinilor și mai ales a vrăjmașilor noștri, ceea ce precum se susține, a făcut să se retragă din funcțiunea de jurist ce avea la tabla regească.

La 1832. jud. Caraș cu ordin No. 311, cere să se trimeată cazierul lui Eftimie Murgu, fiind astfel forțat a părăsi Pesta.

Se stabilește la Lugoj ca avocat și nu pierde niciodată ocazia de a spune origina Românilor și de a cere drepturi pentru Români.

Rezultatul a fost că în anul 1841 este închis și deținut la Lugoj.

La 1834, sub domnia lui Vodă Mihail Grigorie Sturza a fost chemat la Academia Mihăileană (Iași) și i s'a încredințat două catedre: Filozofia și Drepturile naturale cu leafa anuală de 200 Galbeni.

La Iași în 1835 a fost ales membru onorific la Societatea medicinală și Soc. științelor naturale.

La 1836 trece la Bucureșt, de unde fu expulzat apoi în 1839 și predat comandamentului din Sibiu.

Vine apoi în Banat (Lugoj) și la 1843 este închis în temnița județeană pentru că Ioan Osziezky (senator orășenesc pe acea vreme) face o reclamație, contra judeului orășenesc C. Alexandrovici, declarând că în casele mai multor români s'ar fi ținut consfătuiri secrete la cari lua parte Eftimie Murgu, împreună cu C. Alexandrovici.

Printre locuitorii în casele cărora s'au ținut întruniri secrete se numără și Gheorghe Marcu, care, întrebat la judecătorul de instrucție spune: „De vreo trei ori Alexandrovici a venit la Eftimie Murgu în casă și, trecând odată prin camera lor, a auzit cum vorbeau în chestiuni orășenești”.

Pentru acest motiv, cum am spus mai sus, Murgu a fost închis în anul 1843 în temnițele comitatului.

Unii spun că la 1844, Eftimie Murgu, a venit în Moldova, dar a stat foarte puțin.

În luna Iulie 1842, au ars în Lugoj 371 case și s'au dat ajutoare de către stat și particulari în bani și în natură celor păgubiți.

Contra modalității împărțirii ajutoarelor s'a făcut o plângere la curtea împărătească, semnată de mai mulți locuitori. Făcându-se cercetare de către fiscalul comitatens Anton Mogs, s'a constatat că autorul ac-lei plângeri este avocatul E. Murgu. Se insistă pentru a fi tras la răspundere și în urmă este închis în Buda-Pesta pe 4 ani la „Neugebäude”.

În 15 Martie 1848 a izbucnit marea revoluție contra despotismului austriac.

Studentimea și poporul, ocupă arsenalul și dau drumul deținuților de la „Neugebäude” (închisoarea deținuților pentru politică) printre cari se afla și Eftimie Murgu.

Imediat după eșirea din închisoare, ținut o cuvântare atât de înflăcărată, încât studenții și poporul au desfăcut caii dela trăsura și l'au purtat în urale pe străzile principale iar din loc în loc oprind trăsura, Eftimie Murgu, vorbea poporului de libertate și drepturi egale fiecărui popor.

În scurt timp fu ales deputat în circumscripția Timiș-Moravița, Guvernul îl numise: Comisar guvernamental plenipotențiar pentru Banat și mai apoi Comandant suprem de oaste auxiliară română în Banat

Austria numise în aceeași calitate pe Avram Iancu în Ardeal).

În Mai 1848 a provocat vestita adunare populară după „Câmpia Libertății” dela Lugoj, cu care ocazie s'a cerut: Reformarea patriei, libertatea și egalitatea legală a poporului român

Guvernul lui Kossuth a și aprobat aceasta. (Vezi „Delfinul” Studii naționale București 1894 August 17).

La 1849, Austria cu ajutorul Rusiei, a rămas învingătoare și a retras toate drepturile acordate.

Tot la 1849, Dieta revoluționară dela Debrețin, hotărăște detronarea Habsburgilor. Hotărîrea fu mai întâi subscrisă de Eftimie Murgu și pentru aceasta Haynau, îl condamnă la moarte. Neputând fi prins a fost doar spânzurat „în efigie”.

După căderea lui Haynau de la putere fu con-

damnat la temniță pe viață și a suferit până la grațiere (4 ani) în cazematele din Josefstadt (Boemia). Se spune că ar fi fost amnistiat și imediat numit profesor de filosofie la universitatea din Jena.

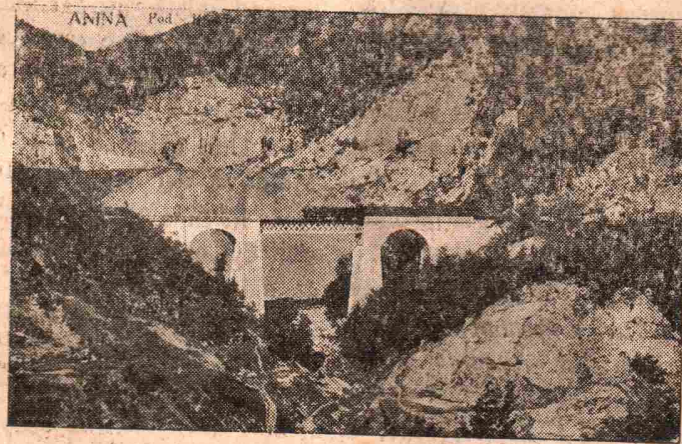
În 1861 (reîntors dela Jena) a fost din nou ales deputat în circumscripția Timiș-Moravița.

La 1867 i-se oferă secretariatul politic și i-se cere să intre în partidul guvernului.

Nevoind a se abate dela principiile din 1848, refuză acest post.

Din 1861-1870, (până la moarte) a fost membru al facultății juridice dela universitatea regală din Pesta.

Discursurile ținute de Eftimie Murgu în parlament sunt date ca exemplu candidaților de profesori în literatură, după cum comunică D-l Dr. Himpfner, directorul liceului din Budapesta.



Viaduct interesant (pe linia ferată Oravița—Anina).

## Bogățiile Almăjului.

de: I. Rusmir.

O regiune care se poate mândri cu caractere de rasă specifice, cu port, obiceiuri, tradiții românești este plasa Bozovici. Situată într'o depresiune puternică în forma unei văi prin care serpuiește râul Nera sau Niărgănu. Acestui ținut i s'a mai dat și numirea de Almăj. Lipsa de comunicație rapidă și lesnicioasă a făcut ca poporul care locuiește regiunea să rămâie compact atât în ceiace privește limba cât și religia. Tot acesteia i se atribue și faptul că bogățiile Almăjului au rămas neexploatate.

Pădurile puternice de fag, stejar, brazi cari

acoperă masivele munților Semenic și celor din șira paralelă cu Dunărea proprietățile statului sau a Comunității de Avere sunt o bogăție fabuloasă de care n'a îndrăznit să se atingă nimeni. Nicăiri codrii împăduriți n'au fost feriți de securea omului ca aci. Toate aceste păduri gravitează spre afluenții Nerei și spre însăși Valea Almăjului.

Arborii fructiferi, meri, peri, cireși și îndeosebi prunii formează un izvor de venit al locuitorilor. Cine nu cunoaște țuca renumită din Almăj, cine n'a auzit de prunele renumite de toamnă din această regiune. Comercianții mari

aci și-au procurat stocuri însemnate de prune uscate, marmeladă de prune, chiar și pentru export.

Târgul săptămânal din Bozovici a fost întotdeauna o piață excelentă pentru angroșiștii de vite. Pășunile întinse de pe dealurile, pădurile și munții din împrejurime sunt un izvor principal de câștig al locuitorilor. Se remarcă îndeosebi creșterea oilor acăror produse brânza, lâna, prelucrarea ei, au devenit binecunoscute în regiunile de șes.

Cultura cerealelor este pornită pe o cale bună însă pământul sărac, puțin, abia poate asigura hrana celor ce-l cultivă, tocmai din acest motiv aceste produse sunt mai mult importate.

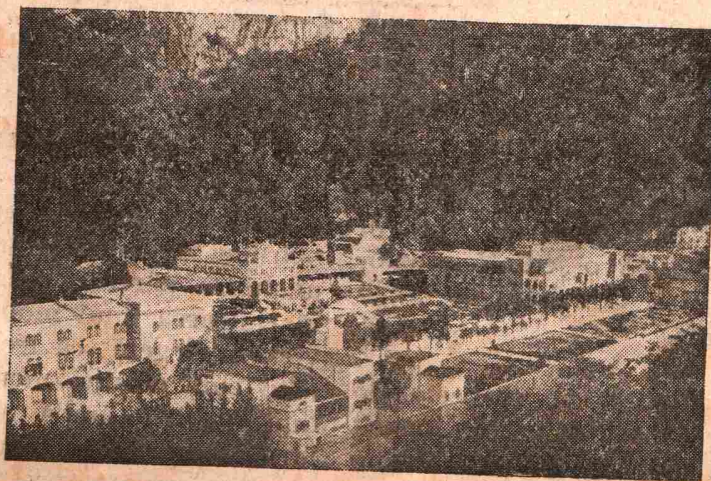
Plantele textile sunt puține cultivate, îndeosebi cânepa, care se prelucrează aci și servește pentru îmbrăcăminte.

Partea cea mai de căpetenie ar forma-o bogățiile subsolului. Zăcămintele puternice de lignit bogate în calorii au avut darul să atragă atenția fostului imperiu Austro-Ungar. Mai multe sondaje făcute în diferite regiuni ale Almăjului au adus la iveală un lignit de o calitate superioară în cantități mari. Totalul se evaluează la câteva sute de mii de tone. Exploatarea făcută la Lighidia, lunca Bozoviciului, au dovedit cu prosoșință cele spuse mai sus. Transportul scump la distanță de 45 km. până la gara lablanița a făcut statul ungar să abandoneze exploatarea.

Zăcămintele de rudă de fier (Hematiță) din

Rudăria evaluate la câteva mii de tone sunt o rezervă enormă pentru stat. Exploatarea Asbestului din Rudăria destul de bună, ar fi o afacere câștigătoare. Dacă mai adăugăm urmele de pirite din diferite locuri, ocră și alte minereuri, apoi gresiile, rocile, eruptive, etc. exploatabile pentru pavale, pietre de tocile, și piatră pentru construcții atunci ne dăm seama că această regiune este plină de bogății cari așteaptă să fie exploatare spre fericirea locuitorilor și acelor cari și-ar investi capitalurile.

Huila Albă — căderile de apă — sunt abundente. Însăși râul Nera cu toți afluenții săi ar putea alimenta întreg Banatul cu electricitate. Societatea Reșița a și făcut lucrările pentru facerea unei mari uzini electrice la Șopotul Nou, care s'ar alimenta cu apa Nerei. Executarea nu s'a făcut până astăzi din lipsă de fonduri. Facerea acestei uzini puternice, poate una dintre cele mai mari din Europa ar grăbi și calea ferată a Almăjului, căci odată avută această forță puternică foarte ușor ne-am putea ajuta la facerea căiei ferate care să ne lege cu una din căile existente și să ne pună în contact cu capitala județului Caraș-Oravița, într'o legătură directă cu inima țării prin Bozovici-lablanița, cu mult mai aproape cu câteva sute de km. decât prin Timișoara. Această cale ferată ar fi bună și din punct de vedere strategic, formând în timp de război o arteră principală de alimentare a țării și trupelor. Visul acestui popor a fost întotdeauna această cale ferată, care le-ar croi o soartă mai bună, decât cea de azi.



Băile Erculane.

## Creierea Voivodinei sârbești

Patenta imperială din 16 Noembrie 1849:

„Județele de până acuma: Bacibodrog, Torontal, Timiș și Caraș (Bacica și Banatul), mai departe circumscripțiile Ruma și Ilok din județul Sirmin, adică, teritoriile acestora unite vor forma, dcoamdată, — până când se va hotări asupra pozițiunii viitoare a acestui ținut al imperiului, sau a încopierii lui definitive la un alt stat al Coroanei — un ținut unitar *administrativ*, care se va conduce de către ministerul nostru, independent de Ungaria. Teritoriul acesta se va numi „Voivodiua sârbească și Banatul Timișan“. Ne rezervăm nouă înșine reprezentarea de stat în acest teritoriu, iar populațiunea va participa în reprezentanța imperială întocmai ca și celelalte țări ale Coroanei.

Administrarea acestei provincii se încredințează unui șef provincial cu sediul în Timișoara, căruia în

interesul organizării administrației civile, i se atașează un comisar ministerial. Având în vedere *diferitele naționalități* existente, ordonăm ca, această provincie să se împartă, amăsurat celor trei națiuni principale, în trei circumscripții, iar acestea în plase. Circumscripțiile Ruma și Ilok din Sirmin, precum și regiunile locuite de sârbi din Bacika, Timiș și Torontal, vor forma voivodina sârbească. Ga un semn de venerațiune față de națiunea sârbească din imperiu și amintirile sale istorice, suntem dispuși să purtăm, pe lângă titlul nostru imperial, și pe acela de „mare voevod al Voivodinei sârbești“.

„Șefului Voivodinei îi dăruim titlul de vice-voevod“. Borviszky Samu; Temes vármegye, Bpest, pog. 387—388.



### SPICUIRI

## Sârbii și Banatul

„Fie ca amintirile, precum și numeroasele morminte ale ostașilor și internaților noștri ce se găsesc în *Timișoara* și *Arad* să rămână, pentru totdeauna, ca o mărturie istorică, *indicând limita graniței noastre naționale și militare*“...

„Astăzi când toate orașele noastre serbează aniversarea cuceririi orașului Timișoara, — vechea capitală a Voivodinei sârbești — localitățile dimprejurul ei nu iau parte la această bucurie, precum nu serbează nici numeroasele sate sârbești așezate dealungul Dunării,

liberate prin sânge sârbesc și făcute apoi plocon pe tîpsie de aur“...

„Dar poporul și armata noastră nu vor uita niciodată amara lor soartă, deoarece este adânc și cu sânge întipărită în inimile și nemurirea noastră, iar *gândul nostru va fi îndreptat spre acele ținuturi până când istoria nu va repara nedreptatea*“...

ss. General N. Ţolovci

fost comandant al trupelor din Timișoara,

Ziarul „Politika“ din Belgrad, 17 Noembrie 1928.



## Insemnări.

### Un Monument lui Eftimie Murgu.

Reuniunea „Traian Doda“ sau mai pe scurt „Casina Română“ din Bozovici, ține în ziua de *25 Februarie 1928* o ședință ocazională, din inițiativa Dlui I, Conciatu, pe aceea vreme deputat de Caraș.

Suntem mulți de față...

În cuvinte bine simțite, ne vorbește de înaintași, de românii cei mari, de revoluționarii din 1848 și între ei numără și pe *Eftimie Murgu*...

Tot d-sa dă ideea ridicării unui monument, marelui mucenic și luptător și pătrunși de importanța faptului, suntem de unanimitate părere, vedem chiar ceva necesar, în ridicarea unui monument în Comuna Bozovici, înțelegem că trebuie să dăm dovadă de felul cum cinștim memoria celor ce s'au străduit pentru limba și neamul românesc și formăm următorul comitet de inițiativă:

I. Conciatu, președinte; Ion Cucu, secre-

tar; iar ca membrii, Domnii: Căp. D. Menciuc, Eug. Gr. Dabija, Ilie Ruva, Matei Manolescu, Gh. Mihailovici, Mihail Şuveţ, Simion Lazăr, Preoţii N. Bihoi şi Romulus Novacovici, Pavel Iliescu, Alexe Pungilă, Dr. Aurel Drăgan, Ilie Murgu şi Iulian Beloescu.

De la aceea dată, 25 Februarie 1928, comitetul ţine şedinţe, lansează liste de subscripţie — dintre cari foarte multe s'au înapoiat goale — comandă bronzul cu figura lui Eftimie Murgu şi pentru aceasta, Dl Preşedinte al Comitetului tratează cu prof. Sculptor O. Han, se îngrijeşte de Casa Naţională. Cere sprijinul tuturor, iar pentru ziua de 28 Aprilie 1929, se pregăteşte de mare sărbătoare: „*Desvelirea monumentului*“.

Cine a fost Eftimie Murgu?

E greu să răspund singur! Sunt alţii cari l-au caracterizat şi mai ales, este Dl Profesor Universitar *G. Bogdan-Duică*, răscolitorul arhivelor, cercetătorul manuscriselor ce abia mai sunt vizibile, este *Dl G. Bogdan-Duică*, a cărui conferinţă *despre viaţa lui Eftimie Murgu*, în ziua de 28 Aprilie 1929 la Casa Naţională din Bozovici, va fi adânc grăitoare.

Tot Dl Bogdan-Duică, va da la iveală — în curând — un volum întreg, despre *Eftimie Murgu!*...

Şi... iată, pentru cei ce nu ştiu, iată cum s'a ridicat monumentul lui „Eftimie Murgu, în Comuna Bozovici, din Judeţul Caraş.

**I. Cucu Bănăţeanu.**



## Valea Almăjului.

**Aşezarea geografică. Bogăţii naturale.**

de **Căpitan D. Menciuc.**

Pretorul plăşii Bozovici.

Inchise între masivi puternici de munţi, Valea Almăjului apare ca o vajnică cetate strejuită cu străşnicie. Masivul Semenicul (1449 m.) Masivul Crainei munţii Pleşuva sunt hotarele acestei văi. Pe o lăţime de câţiva km. şi pe o lungime de 50—60 km. se întind cele 16 sate curat româneşti dealungul râului Nera sau Nergân. În totdeauna Valea Almăjului a constituit prin structura ei o unitate administrativă. În timpurile vechi aci a fost a VIII-a despărţire militară a Severinului, iar în urmă plasa Bozovici după numele reşedinţei plasei. Numele Bozovici este de dată recentă, pe timpul Romanilor a fost Tăria nume ce se găseşte încă şi astăzi. Urme de aşezări de lagăre romane se găsesc şi se pare că Tăria a fost un puternic castru.

Bogăţiile naturale ale acestei regiuni sunt mari şi felurite. Dacă ele s'ar pune în exploatare, s'ar schimba întreaga faţă economică şi socială a acestei văi. Până atunci însă va mai trece multă vreme, căci în prezent lipsesc condiţiile natural trebuincioase: capital şi liniile de comunicaţie. Nu cunoaştem rezultatul cercetărilor geologice moderne, bănuim însă, că aceleaşi minireuri trebuie să se găsească ca şi în munţii Reşiţei şi Aninei cu care masivul Almăjului este în legătură directă şi organică.

Urme de puternice zăcăminte de cărbuni s'a găsit în apropiere de Bozovici şi Rudăria. Asbest în lungime de 12 cm. se găseşte în apropiere de Rudăria şi Borlovenii-Vechi (Cotul Pisice).

Nu lipsesc nici metalele preţioase. În anul 1769

Consilierul Curţii Imperiale Von Roczian a întreprins o serie de cercetări cu privire la conformaţia geologică a solului din Almăj căutând straturile aurifere. Mai întâi a dat de pământ de iezătură dela suprafaţă adânc de două picioare; în al doilea strat a dat de Wakenstein, un soju de humă adânc de două picioare; în al treilea strat a găsit o amestecătură de nisip şi calcar atât de vârtoase şi de tare încât pentru a o face bucăţi ai nevoie de topor; şi în fine în al patrulea strat care este de vre-o trei picioare s'a găsit amestecătură de mică fărâmiată şi nisip de fier care uşor se poate spăla şi separa unul de altul. Acesta este adevăratul strat aurifere.

O altă sursă de bogăţie, incomensurabilă, o constituie pădurile seculare, cari în lipsa căilor de comunicaţie putrezesc. Aceste „păduri sunt împărţite între Stat şi Comunitatea de Avere.

Comunitatea de Avere este o instituţie cu sediul central la Caransebeş care administrează proprietatea totală a pădurilor grănicereşti, căci Almăjenii sunt grăniceri făcând parte din fostul Regiment Confiniar Bănăţean No. 13, compus numai din români. Drept recompensă pentru serviciile aduse Monarhiei, Habsburgii i-au impropriat pe grăniceri pe teritoriul pe care l-au păzit. În Valea Almăjului Comunitatea de Avere posedă peste 77.000 jughere de pădure care se administrează autonom, după anumite statute.

Multe ar fi de spus asupra modului cum se administrează această avere şi asupra statutelor cari numai în favoarea grănicerilor nu sunt.

Statul posee peste 70.000 jugere de pădure. Însă atât la Comunitatea de Avere, cât și la Stat nu se face nici o exploatare din cauza lipsei de comunicație. Singura exploatare o are Cooperativa Forestieră cu ferestre „Almăjul”, singura Cooperativă de acest gen în Ardel și Banat.

Poziții cu frumseți naturale și climaterice se găsesc în masivul Almăjului. Nu pomenim decât „Poneasca” o stațiune climaterică de primul rang, căreia dacă i s'ar da atenția cuvenită ar deveni un „Semering” românesc.

### Populațiunea și condițiile de trai.

Valea Almăjului numără 23.864 locuitori aproape toți români fiind câțiva străini în Bozovici, și 300 cehi în comuna coloniei Ravensca.

Pe vremuri Valea Almăjului a fost mai populată. În anul 1910 statistica ne arată că au fost 25.500 locuitori, deci din 1910 până 1928 populația a descrescut cu 1600 de suflete, adică cu 6:2 6.25%. Cauzele principale a acestei descreșteri sunt starea igienică și Alcoolismul, cu toate că în Valea Almăjului nu este sistemul de un copil, ca în Valea Carașului.

La cei aproape 24.000 locuitori, Almăjenii au 2 medici în Bozovici, spital la Lugoj la peste 100 km. distanță așa că asistența medicală e aproape nulă. Înfiptuirea unui spital în Bozovici a cărui nevoie s'a simțit de mult, este pe cale de realizare.

Alcoolismul face de asemenea ravagii. După datele adunate de noi și care le putem considera ca subrealitate, în Valea Almăjului se consumă peste 400.000 litri diferite băuturi din care cea mai mare parte țuică, care se fabrică aici la sate.

Socotind numai 20 lei litru de beaură, avem o pierdere de circa 8,000.000 lei anual. Suma ce se cheltuiește pe beaură ar face cam de 2 ori bugetul tuturor comunelor din plasă, plus impozitele de stat ce se încasează anual de către Precepția din Bozovici.

Din aceste cauze se nasc mulți copii morți, iar tuberculoza face ravagii mari.

Ca tip și caracter, Almăjanul este adevăratul tip roman. Mândru, foarte gelos pe demnitatea lui, curat și disciplinat. O caracteristică a mândriei lor este următoarea: intri într'un sat și vezi femei sau bărbați cari stau pe scaune în fața casei lor, că se scoală în picioare când treci pe lângă ei, fără însă a-ți spunc nimic; le dai bună ziua crezând că le răspunzi la un salut a lor, însă ei îți răspund la bună ziua. Sclându-se în picioare te obligă pe tine a-l saluta, la care salut ei îți răspund. Consideră deci, ca onoare mai mare ce ți-o poate servi primirea salutului.

Condițiunile de trai sunt foarte grele, căci Valea Almăjului este săracă în pământ arabil; pământul e puțin ca întindere și de calitate mediocră.

Suprafața însămnțată este aproape de 16.000 jugere, deci cam o jumătate jugher de cap de locuitor.

Al doilea ram de ocupație și poate cel mai important este creșterea vitelor și oeritul, având pășuni bogate în paduri și pe muntele Semenec. După statisticele noastre sunt în Valea Almăjului peste 7000 bovine și 50.000 oi. Apoi se ocupă și cu pomăritul din care se fabrică țuică.

Almăjanul trăește foarte greu și din această cauză 2-3000 de oameni pleacă în fiecare an la lucru, fie la Reșița fie în alte părți și ajung la lucru chiar în Moldova. Dacă s'ar face exploatare aci Almăjanul nu ar fi nevoit a pleca nicăiri. Anii din urmă fiind ani mai răi locuitorii au fost foarte năcăjiți și plecarea la lucru a locuitorilor a dat un procent mai mare.

Din punct de vedere cultural am putea trage concluzia că Valea Almăjului stă destul de bine. Numărul neștiutorilor de carte se ridică cam la 6000, adică cam 24%. În fiecare sat școlile au biblioteci care sunt destul de bine cetite, câteva biblioteci au fost date de Minister și de Biblioteca Bibicescu din T.-Severin. Apoi Reuniuni de coruri și fanfare din câteva comune, casele de cetire din Bozovici și Dalboșet, casa națională din Bozovici construită de pe timpul dominației maghiare și acelea pe cale de înfiptuire din comuna Prigor și Borlovenii-Vechi.

Din anul 1924 funcționează în Bozovici un Gimnaziu de Stat și o școală de Arte și Meserii datorite stăruinței intelectualilor locali în frunte cu inimosul român, fost deputat I. Conciatu.

Din anul 1922 până azi Valea Almăjului a primit frumoase ajutoare cu scop cultural pentru biserici, școli, biblioteci datorită tot stăruinței D-lui Conciatu și în timpul din urmă a actualului deputat preotul Coriolan Buracu.

Statul nu a fost vitreg cu acest ținut din cauză că și fii cei mai de seamă ai lui, cu iubire de locul lor natal au lucrat și au contribuit la ridicarea lui.

În ultimul timp se observă o frumoasă mișcare cooperatistă care este necesară în acest ținut. Cooperativă Forestieră „Almăjul” de care am vorbit mai sus, cooperative de consum în Bozovici și Lăpușnic, o lăptărie sistematică în Prilipeț și altele pe cale de înfiptare. Această mișcare cere sprijinul tuturor factorilor de seamă din acest ținut și care trebuie neapărat să i dea tot concursul.

### Căile de comunicație. Concluziuni.

Valea Almăjului suferă de un rău foarte mare, rău care influențează foarte mult starea economică a acestui ținut și anume: lipsa unor bune căi de comunicație.

Șoseaua Oravița—Bozovici—Mehadia ridicată la rangul de șosea națională dar care nu corespunde într-un nimic nămelui, este într-o stare precară. Este

necesar ca cât mai în grabă să se termine construirea variantei Iablașița—Petnic—Lăpușnicel pe la Globul-craiova care s'a început de mult și nu ar fi nevoie decât de 2—3 Km. spre a fi terminată. Această porțiune ar avea avantajul că ar micșora distanța și am scăpa de porțiunea actuală de șosea pe distanța Lăpușnicel—Petnic pe dealul Calva care este foarte greu și periculos mai ales în timp de iarnă.

Necesitatea pentru construirea unei căi ferate a fost de mult simțită. Din timpul dominației maghiare se făcuse măsurătorile, dar venirea războiului au oprit realizarea.

Bogățiile imense a solului și subsolului în acest ținut se pierd din cauza lipsei de mijloace de transport. Apoi din punct de vedere a apărării naționale această cale ferată este absolut necesară căci ar fi singura linie de scurgere și evacuare a întregului județ Caraș și parte din Timiș-Torontal spre centrul Țării.

Numai vorbim de importanța strategică a acestei linii.

În anul 1920 la conferința Internațională din Paris s'a discutat chiar că această linie ferată Mehadia—Bozovici—Baziaș unde s'ar acorda cu liniile ferate Jugoslave ar fi ruta naturală a trenului simplon care ne leagă cu occidentul. Ruta simplonului care face înconjurul Timișoara—Lugoj s'ar scurta pe această linie cu peste 150 km.

Rentabilitatea acestei linii nu o mai putem dis-

cuta, căci atunci ar lua avânt exploatarea bogățiilor acestor ținuturi.

Aceasta este Valea Almăjului, leagănul marelui român și patriot bănățean Eftimie Murgu. Pentru remedierea stărilor din această regiune credem că se impune cât mai grabnic luarea următoarelor măsuri:

1. Construirea șoselei naționale Petnic prin Globul-Craiova șosea terminată în cea mai mare parte.

2. Construirea căii ferate de care am vorbit mai sus și care ar preface acest ținut într'un adevărat șantier, izvor de bogăție națională.

3. Construirea spitalului rural din Bozovici care ar contribui mult la ridicarea stărei igienice a locuitorilor.

4. Combaterea alcoolismului prin înființarea de ceainerii populare.

5. Pornirea unei acțiuni de îndrumare a populației spre o mai bună comercializare a produselor lor; o acțiune socială a ridicării nivelului cultural a femeiei, în ceiace privește creșterea copiilor și gospodăria casnică.

Ori cine s'ar încumeta a porni această acțiune va avea sprijinul tuturor oamenilor de bine a tuturor locuitorilor Almăjeni cari sunt harnici, ambițioși, disciplinați și care nu cer decât posibilitatea de a-și arăta hărnicia și destoinicia.

Să dea Dumnezeu ca viitorul să fie mai fericit pentru acest ținut și începând cu ziua de azi, acest ținut să deschidă întrecutul și bunăvoința conducătorilor noștri.



## Dascălul Eftimie Murgu

de I. Stefan

Directorul Școlilor Primare din Anina

Profesor, întruchipare dublă a aspirațiilor și nizuințelor de totdeauna a Românilor din Bănaș: libertate culturală; munte cu două înalte vârfuri în luptele pentru scoaterea neamului și a bisericii din robia străină; un pisc înalt și ascuțit, în nizuințele Românilor spre emancipare culturală; Semenicul intelectual al Rănatului: iată ce poate spune pe scurt în dou-trei cuvinte posteritatea, despre cel ce se numea Eftimie Murgu.

Bănașul și-a dat în decursul veacurilor cu prisosință contribuția la răspândirea culturii românești. Ținchideal, Diaconovich-Loga, Ion Popovici Bănățeanul, Victor Vlad Delamarina, Dr. Aurel Popovici, Gh. Popovici, Dr. Iosif Clariu, Dr. Iosif Popovici etc. au fost totatătea figuri strălucite în domeniul răspândirii slovei românești.

Iar Eftimie Murgu?... Dacă Gheorghe Lazar a dus slova românească din Ardeal, ca s'o răspândească în

Muntenia, atunci bănățeanul Murgu, a dus cu sine cunoștințele învățământului superior în Moldova, unde la anul 1834 a fost numit cel dintâi profesor de filosofie al «Academiei Mihăilene» din Iași.

Naționalist înfocșt, face aici nu numai carte românească, ci dela înălțimea catedrei sale, împreună cu colegul său D. Rojincă — tot bănățean și el — imprăștiie sămânța marilor idei de naționalism și libertate. Acelaș lucru îl face după aceea și în București, unde trecu la 1856 ca profesor. Nemuritorul Bălcescu — fost elev al lui Murgu — spunea, că primele sentimente sfinte de naționalism, le-a câștigat dela profesorul său Murgu.

Neconvenind Busiei — stăpânitoare pe acel timp în Muntenia — apostolatul lui Murgu în București, îl arestează și la 1839 îl trece peste munți în Ardeal. La 1840 se stabilește în Lugoj, de unde pornește întâi

lupta pentru liberarea Bisericii de sub erarhia sârbească, iar mai târziu este sufletul mișcării de desrobire a Românilor dela 1848 în Banat, devenind astfel cea mai mare figură a dascălului bănățean.

Au fost destui dascăli în Banat, cari prin svârcolirile lor, întru propagarea sentimentelor de naționalism și răspândirea slovei românești, și-au câștigat dreptul la nemurire în istoria acestui colț de țară, boabele sămânței imprăștiate de ei, fiind crescute azi în tot atâtea roade bogate ale culturii și libertății. Partea cea mai mare a Bănătului este astăzi liberă în țară românească, iar melegurile lui sunt impetritate cu o mulțime de ficcure culturale, începând dela școala primară, până la politechnica din Timișoara.

Au fost destui dascăli în Banat, cari au bine meritat titlul nemuririi, dar împrejurările vitrege de până acum, nu ne-au lăsat să ne facem datoria față de ei, să-i comemoam, să-i proslăvim.

Iar acum, când se aduce cel dintâi prinos de recunoștință marilor nostri înaintași și îndrumători, prin

comemorarea celei mai mărețe figuri din trecutul Bănătului, noi dascălii bănățeni ne închinăm cu smerenie marelui dascăl al vremurilor și-i zicem:

Bucură-te acum suflet mare, necăjit și nemângăiat pe vremuri, căci azi implinite sunt dorurile tale; Privește spre iubitul tău Banat și vazi cum a dispărut întunerecul întins peste munți ca un zăbranic și în locu-i s'a făcut lumina dătătoare de viață, iar pe câmpii și în văi, în locul mărcinilor de altădată, cresc mandlele flori ale libertății și culturii. Bucură-te suflet amărit pe vremuri, auzind azi cu urechile sufletești, ceea ce n'ai putut auzi cu urechile trupesti: sunetul lanțurilor cari cad și al cătușelor ce se rup; Bucură-te de ceea ce vezi azi și uită ce ai văzut în vremea ta, căci sosit-a plinirea vremii și poți liniștit înălța cântecul cel atotputernic, rugăciunea bătrânului Simeon din biblie; Acum odihnește stăpâne sufletul robului tău, căci văzui mântuirea ta, pe care ai pregătit-o neamului meu românesc.

## Două Drumuri

de **Zăvoianu.**

Istoricul Bogdan P. Hașdeu scria, că „*Banatul dimpreună cu Țara Hațegului e cuibul românismului, cuibul revărsându-și mereu prisosurile spre miază-zi și apus, dar rămânând pururea plin*”.

De aci ar urma, ca dintre toate provinciile, Banatului să fie cel mai bogat în tradiție românească. Or, lucrurile se petrec tocmai contrariu. În vreme ce toate provinciile românești până la unire, își trăiesc viața lor națională, prin tradiția lor specifică locală; Oitenia preamărind pe Tudor Vladimirescu, Muntenia vibrând pentru Mihai Viteazu, Dobrogea închinându-se lui Mircea cel Bătrân, Basarabia, Bucovina și Moldova slăvind pe Ștefan cel Mare, iar Ardealul însuflețindu-se pentru eroii Horia, Cloșca, Crișan, ori Avram Iancu; singur Banatul rătăcește în pustiu, ca un copil căruia nu i s'a vorbit nici odată despre faptele mărețe ale înaintașilor săi.

Avem și noi o tradiție și poate e mai frumoasă, mai românească și mai veche, decât a altor provincii românești.

Atunci?

Motivul este a se căuta în diversele *regimuri proconsulare*, cari s'au abătut asupra

vieții autohtone bănățane în cursul veacurilor, atrase fiind de bogățiile fabuloase ale acestui colț de țară.

Austriecii nu și-au pus nicăiri în aplicare cu atâta iscusință principiul de „*divide et impera*”, ca în Banat, unde prin diversele colonizări și mai ales prin colonizarea sârbilor și prin crearea „Voivodinei” au urmărit o înăbușire lentă a elementului băștinaș românesc.

Deci revolta marelui bănățean *Eftimie Murgu* la 1848 în contra *regimului proconsular austriac* și în contra feudalismului, era legitimă și avea asentimentul atât din partea bisericii noastre amenințate, cât și din partea poporului periclitat în însăși existența lui națională.

Cancelarea Vienei stăpâna Banatul cu Timișoara, ale lor erau domeniile celor două confinii militare în Banat, ale lor erau domeniile de mai târziu ale „Steeg”-ului („Reșița”) de astăzi. Populația băștinașă, românii împilați nu aveau decât datoria de a munci pentru proconsuli și de a se închina și a-și vărsa sângele pentru imperiul habsburgic.

Cu Ardealul, noi pe atunci aveam legături foarte slabe și ardelenii nu prea aveau preocupări,

cari să depășească hotarele principatului lor, din care bănățenii nici nu făceau parte.

Ba s'a întâmplat în 1848, că ardelenii să meargă în luptă alături de habsburi în vreme ce bănățenii au acționat în contra lor, sau, că ardelenii să luptau pentru autonomă Ardealului, în vreme ce bănățenii să ceară alături de principile de libertate a popoarelor, alături de unguri, scuturarea jugului habsburgic,

La 1848 politica bănățenilor conduși de *Eftimie Murgu* la Lugoj, a stat față în față cu politica ardelenilor conduși de *Bărnățiu* la Blaj, fiecare avea alt drum, scopul însă a fost acelaș.

*Eftimie Murgu* apare înainte de 1848 ca un precursor al ideilor revoluționare și naționale semănându-le în Banat, în Moldova și în Muntenia deopotrivă. Adversar neîmpăcat al imperialismului austriac și rusesc, al oligarhiilor cosmopolite, deși zdrobit de falsa democrație maghiară, ideile lui revoluționare de naționalism bazat pe o sinceră democrație triumfă după 1848 și culminează în democratizarea românismului și prin aceasta în înfăptuirea României Mari.

Diametral opusă acestei politici, a fost o altă atitudine a ardelenilor cari căutau drepturile națiunii Române în cadrele imperialismului austriac.

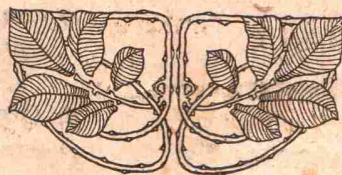
Se cunosc și aci desamăgirile cu „*drăguțul de Impărat*“ cu decorația lui *Bărnățiu* și *Avram Iancu* și cu memorandumul...

Ultimul efort al imperialiștilor consecvatori a fost în timpul neutralității României, când încălecând pe principiile lui *Dr. Aurel Popovici* cuprinse în broșura: „*Die Vereinigten Staaten von Gross-Österreich*“, încercau să amăgească în parlament pe *Take Ionescu*, că ar putea să ajungă cancelar la Viena.

Cu faimoasa declarațiune a lui *Take Ionescu* rostită în camera deputaților: „*Decât cancelar la Viena, mai bine chelner la Chicago*“ și cu declararea războiului sub guvernul *I. I. C. Brătianu* imperiului austro-ungar, românismul a colaborat cu democrațiile altor națiuni la năruirea imperialismului mozaicului austro-ungar.

Pe ruinele imperialismului austriac și rusesc, pe ruinele feudalismului, pe ruinele unor alcătuiți artificiale de state cosmopolite, s'a ridicat apoi la căldura ideilor de democrație și naționalism România Mare.

Rezultatele recoltate de națiunea noastră în ultimele decenii, ne arată că *Eftimie Murgu* a fost un mare român.



# PROGRAMA

Serbărilor din Bozovici la 28 Aprilie 1929.

**La ora 10: Primirea înalților oaspeți în Bozovici,**  
la primul arc de triumf.

**La ora 10<sup>1/2</sup>: Chemarea Duhului Sfânt** va avea  
loc în fața monumentului.

**La ora 11: Solemnitatea desvelirii monumen-**  
**tului Eftimie Murgu.**

a) Discursul Președintelui Comitetului, d-nul I.  
Conciatu.

b) Desvelirea. Cântarea „Imnului Eftimie Murgu”  
de coruri în massă, dirigent d-l Ion Vidu,

c) Omagiile: Rezentantului Guvernului,  
” Instituțiilor Cultu-  
rale din țară,  
” Instituțiilor Cultu-  
rale de peste hotare,

d) Răspunsul Rezentantului Inaltei Regențe.

e) Semnarea actului Comemorativ.

**La ora 13: Masa Festivă.** Se va servi în Palatul  
Cultural.

Se va toasta pentru M. S. Regele Mihai I.

**La oră 14: Emularea de Coruri și Fanfare** va  
avea loc în curtea Palatului Cultural, sub auspi-  
ciile „Asociația Corurilor și Fanfarelor din  
Banat”.

a) vor emula:

1. Corul din Bozovici.

2. Corul din Anina.

3. Corul din Cacova.

4. Corul din Iablanița.

5. Corul din Mercina.

6. Corul din Oravița.

7. Corul din Prilipeș.

8. Corul din Dalboșeș.

1. Fanfara din Vrani.

2. Fanfara din Mircovăt.

3. Fanfara din Prilipeș.

4. Fanfara din Bănia.

5. Fanfara din Bozovici.

b) Se vor distribui premii.

Juriul de sub Președenția d-lui Ion Vidu se  
compune din d-nii Iosif Velceanu, Nicolae  
Lighezan și I. Cucu.

**La ora 16: Congresul despărțămintelor din Banat**  
ale asociației culturale „Astra” Va avea loc în  
„Casa Națională”

a) Cuvântul de deschidere rostit de președintele  
„Astrei” d-nul Vasile Goldiș.

b) Salutul reprezentanților societăților culturale.

c) Conferința d-lui profesor G. Bogdan Duică,  
președintele secțiilor literare și științifice ale  
„Astrei” despre Viața lui Eftimie Murgu.

d) Organizarea „Astrei Bănățene”,

e) Eventuale Propuneri.

**La ora 19. Plecarea oaspeților.**

**COMITETUL.**



# APEL!

Desvelirea Monumentului EFTIMIE MURGU

Sub Patronajul Inalt Prea Sfințitului Patriarh și Regent MIRON.

Aniversarea unirei Banatului 1919—1929

Bănățeni,

DUMINECĂ, 28 APRILIE 1929

va avea loc

## DESVELIREA MONUMENTULUI EFTIMIE MURGU în BOZOVICI

Veniți să reînviem memoria marelui învățat bănățean, care propovăduind naționalismul și democrația printre românii de pretutindeni, a grăbit desrobirea și unirea tuturor Românilor.

Veniți să ne închinăm aceluia luptător, care a condus pe străbunii noștri în adunarea de pe câmpia Lugoșului la 1848.

Veniți să ne oțelim sufletele în fața bronzului, care a întruchipat odată drepturile noastre istorice asupra întregului Banat.

Veniți să proslăvim unirea Banatului cu Țara Mamă, însuflând prin manifestarea noastră nădejdi în sufletele celor ce așteaptă mântuirea dela noi.

Români de pretutindeni,

Veniți în pelerinaj în Valea Almăjului, la sărbătoarea mare a Banatului.

Pentru Comitetul organizator:

Președinte;  
I. Conciatu.

Secretar:  
I. Cucu.

## CUPRINSUL:

I. CONCIATU :	Monument lui Eftimie Murgu.
ARON COTRUȘ :	Lui Eftimie Murgu.
G. BOGDAN-DUICĂ :	Bietul Murgu.
VASILE GOLDIȘ :	In Banat.
I. U. SORICU ;	Banatul.
OCTAVIAN GOGĂ :	Pentru E. Murgu.
CAIUS BREDICEANU :	Amintiri dela Conferința de Pace din Paris.
IOAN N. BOROȘ :	Deținerea a doua a lui Eftimie Murgu.
P. NEMOIANU :	Voivodina sârbească.
MIHAIL GAȘPAR :	Aniversare. „Câmpia Libertății“ dela Lugoj 15 Iunie 1848.
LUCIAN COSTIN :	Lui Eftimie Murgu (Apoteoză).
B. :	Aniversare. Măreața Adunare dela Lugoj din 10 Iunie 1919. 70.000 Români manifestând pentru Banat.
P. NEMOIANU :	Eftimie Murg.
* * *	Note Biografice.
I. RUSMIR ;	Bogățiile Almăjului.
* * *	Creiarea Voivodinei sârbești.

## SPICUURI

Sârbii și Banatul.

## INSEMNĂRI

I. CUCU BĂNĂȚEANU :	Un Monument lui Eftimie Murgu.
CĂPITAN D. MENCIU :	Valea Almăjului, Așezarea geografică. Bogății naturale.
I. STEFAN :	Dascălul Eftimie Murgu.
ZĂVOIANU :	Două Drumuri.
	Programa serbărilor din Bozovici la 28 Aprilie 1929.

